

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ : ΕΝΝΟΙΑ,
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ, ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ**

Πήττας Δημήτριος

**Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.**

Αιγάλεω, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ : ΕΝΝΟΙΑ,
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ, ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ**

Δημήτριος Πήττας , Α.Μ.: 20034

Επιβλέπων: Νικόλαος Στρόμπλος, Οικονομολόγος, Βαθμίδα, Ίδρυμα, Τμήμα

**Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.**

Αιγάλεω, 2023

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

Public Investment Programme: concept, content, structure, evolution.

**PUBLIC INVESTMENT PROGRAMME; CONCEPT,
CONTENT, STRUCTURE, EVOLUTION**

Dimitrios Pittas, R.N.:20034

Supervisor: Name, Rank, Institute, Dept.

**Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University
of West Attica in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in
Public Economics and Policy**

Aigaleo, Greece, 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

Τίτλος εργασίας

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 08/03/2023

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	Νικόλαος Στρόμπλος	Διευθυντής ΕΛΣΤΑΤ	
2	Θεόδωρος Παπαηλίας	Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3	Αικατερίνη Δεδούλη	Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Πήττας Δημήτριος του Κωνσταντίνου Στυλιανού, με αριθμό μητρώου 20034 φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Οικονομική και Πολιτική του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι ..... και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή.

Ο/Η Δηλών

Δημήτρης Πήττας

* Όνομα Επώνυμο/Ιδιοτητα

Ψηφιακή Υπογραφή

* Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.

Στην οικογένειά μου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της παρούσας εργασίας, κ.Νικόλαο Στρόμπλο, Καθηγητή του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και διδάσκοντα στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα, για την ουσιαστική βοήθεια και τη συμπαράσταση που μου προσέφερε. Η εξαιρετική επιστημονική του κατάρτιση, η εμπειρία και κυρίως η προθυμία του να βοηθήσει, διευκόλυναν την ολοκλήρωση της ανά χείρας πτυχιακής εργασίας. Επίσης, θερμές ευχαριστίες οφείλω σε όλους τους Καθηγητές μου για τις πολύτιμες γνώσεις και τη γενικότερη στήριξη..

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων: έννοια, περιχόμενο, διάρθρωση, διαχρονική εξέλιξη

Περίληψη

Ένα βασικό εργαλείο οικονομικής πολιτικής και ανάπτυξης μιας οικονομίας είναι το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και φυσικά η εξασφάλιση της χρηματοδότησής του που γίνεται μέσω του ετήσιου Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων. Είναι τόσο σημαντικός ο Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων που υποβάλλεται στη Βουλή προς ψήφιση ξεχωριστά από τον υπόλοιπο προϋπολογισμό.

Οι επενδύσεις, γενικά, είναι ο σημαντικότερος μοχλός ανάπτυξης σε μια οικονομία σύμφωνα τόσο με τα κλασικά όσο και με τα κεϋνσιανά οικονομικά μοντέλα. Και αυτό γιατί, είτε πρόκειται για ιδιωτικές είτε πρόκειται για δημόσιες επενδύσεις, αυτές δημιουργούν καινούργιο σύγχρονο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ο οποίος έχει πολλαπλασιαστικές επιδράσεις τόσο στο εισόδημα ισορροπίας όσο και στη μείωση του επιπέδου της ανεργίας. Οι ιδιωτικές, όμως, επενδύσεις εξαρτώνται από πάρα πολλούς παράγοντες, και κυρίως το επενδυτικό κλίμα που υπάρχει στην οικονομία. Οι παράγοντες αυτοί είναι δύσκολο να υπάρχουν, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης και ύφεσης. Έτσι, απομένουν οι δημόσιες επενδύσεις, οι οποίες εξαρτώνται μόνο από τη βούληση και τις χρηματοδοτικές δυνατότητες του κράτους, για να βελτιώσουν την οικονομία και να μεταβάλλουν ένα πιθανά δυσμενές επενδυτικό κλίμα σε μια χώρα.

Κατά συνέπεια, αξίζει να αναφερθούμε και να αναλύσουμε το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και τις επιπτώσεις του στην οικονομία και να εξετάσουμε πιο συγκεκριμένα το ρόλο του, τη σημασία του, τη διάρθρωσή του, καθώς και τη διαχρονική του εξέλιξη κατά τα τελευταία πολύ δύσκολα για την ελληνική οικονομία χρόνια, από το 2010 μέχρι τις μέρες μας.

Σημαντικοί Όροι: Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική, Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης, Διάρθρωση, Διαχρονική Εξέλιξη.

Abstract

A key tool of economic policy and development of an economy is the Public Investment Program and, of course, securing its financing made through the annual Public Investment Budget. It is so important this program for the economy as a whole that the Public Investment Budget is submitted to Parliament for a vote separately from the rest of the budget.

Investment in general is the most important lever of growth in an economy according to both classical and Keynesian economic models. This is because, be it private or public investment, they create new modern capital equipment, which has a multiplier effect on both the equilibrium income and the reduction of the level of unemployment. Private investment, however, depends on many factors, most importantly the investment climate in the economy. These factors are hard to come by, especially in times of crisis and recession. This leaves public investment, which depends only on the will and financial capacities of the state, as the only way to improve the economy and change a potentially unfavorable investment climate in a country.

Consequently, it is worth mentioning and analyzing the Public Investment Program and its impact on the economy and examining in particular its role, its importance, its structure, as well as its evolution over the last very difficult years for the Greek economy, from 2010 until today.

Keywords: Public Investments Program, National Development Strategy, National Development Program, Structure, Timeless Evolution.

Περιεχόμενα

Περίληψη	xiv
Abstract	xvi
Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Σημασία του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	2
1.1 Ορισμός Δημοσίων Επενδύσεων	2
1.2 Ορισμός Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)	4
1.3 Περιεχόμενο Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	4
1.3.1 Το ευρύτερο πλαίσιο του ΠΔΕ	4
1.3.2 Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί και Αναπτυξιακές Τράπεζες	6
1.4 Ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός ΕΟΧ – ΕΕΑ Grants	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ρυθμιστικό Πλαίσιο Ιδιωτικών Επενδύσεων και Συμπράξεων	12
4.1 Στόχοι της Πολιτικής Συνοχής 2021-2027	14
4.2 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027	15
4.3 Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025	19
4.3.1 Διάρθρωση Προγράμματος	19
4.3.2 Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος	21
4.4 Νέα Προγραμματική Περίοδος 2021-2027	22
4.5 Νόμος 4635/2019, ΠΔΕ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Διάρθρωση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	25
5.1 Οι Φορείς Εκτέλεσης (Χρηματοδότησης) και Υλοποίησης ΠΔΕ	25
5.2 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	25
5.2.1 Οργανωτική Δομή της ΔΔΕ	26
5.3 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	26
5.3.1 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΠΑ	27
5.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΑ	30

5.4 Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΔΕ	31
5.5 ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	33
5.5.1 Περιεχόμενο συλλογικών αποφάσεων	35
5.6 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2021-2025	37
5.6.1 Τομεακά Προγράμματα Ανάπτυξης	37
5.6.2 Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης	38
5.6.3 Πόροι και επιλέξιμες κατηγορίες ΕΠΑ 2021-2025	39
5.6.4 Προϋπολογισμός ΕΠΑ 2021-2025	40
5.6.5 Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου και Εγχειρίδιο Διαδικασιών	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 2021	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Διαχρονική Εξέλιξη του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	47
7.1 Συνοπτική Θεώρηση Διαχρονικής Εξέλιξης ΠΔΕ	47
7.2 Έτος 2010	48
7.3 Έτος 2011	51
7.3.1 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	52
7.4 Έτος 2012	54
7.5 Έτος 2013	55
7.5.1 ΕΣΠΑ 2014-2020	57
7.6 Έτος 2014	58
7.7 Έτος 2015	59
7.8 Έτος 2016	61
7.9 Έτος 2017	62
7.10 Έτος 2018	64
7.11 Έτος 2019	65
7.11.1 ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	66
7.11.2 ΟΦΕΛΗ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ	67
7.12 Έτος 2020-21	68
Συμπεράσματα	78
Βιβλιογραφία	80

Εισαγωγή

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να αναλύσει τη σπουδαιότητα και να εξετάσει τις πηγές χρηματοδότησης, τη διάρθρωση και τη διαχρονική εξέλιξη του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων της Ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα μάλιστα σε αυτά τα πολύ δύσκολα χρόνια των μνημονίων και της κατάστασης διεθνούς εποπτείας στην οποία περιήλθε η ελληνική οικονομία, από το 2010 και μετά μέχρι τις μέρες μας.

Η εργασία χωρίζεται σε επτά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται τη σημασία του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, τον ορισμό και το περιεχόμενό του. Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει το Ρυθμιστικό Πλαίσιο Ανάπτυξης με έμφαση στους στόχους, στο σχεδιασμό και στα διάφορα τομεακά προγράμματα. Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στη διάρθρωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων με ιδιαίτερη αναφορά στο Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025. Το έκτο κεφάλαιο αναλύει το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του 2021. Το έβδομο κεφάλαιο, τέλος, εξετάζει τη διαχρονική εξέλιξη του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων από το 2010 έως σήμερα με ιδιαίτερη αναφορά στα κύρια χαρακτηριστικά του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για κάθε έτος ξεχωριστά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η Σημασία του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων μιας οικονομίας είναι ένα από τα σπουδαιότερα εργαλεία οικονομικής πολιτικής που διαθέτει μια κυβέρνηση προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της. Παρακάτω θα αναλυθούν οι λόγοι για τους οποίους είναι τόσο σημαντικό εργαλείο αυτό το πρόγραμμα.

1.1 Ορισμός Δημοσίων Επενδύσεων

Σύμφωνα με ένα κείμενο οδηγιών που εκδόθηκε το 1972 από το Υπουργείο Οικονομικών και το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους ονομάζονται δημόσιες επενδύσεις «όλες οι δαπάνες που βαρύνουν τον ειδικό προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων του Κράτους και εκείνες που πραγματοποιούνται στη βάση ειδικών αποφάσεων με σκοπό την πραγματοποίηση διαφόρων έργων αναδιάρθρωσης και οικονομικής ανάπτυξης (κατασκευές, προμήθειες εφοδίων και υλικών για ενέργεια ερευνών ή μελετών, δαπάνες εκτέλεσης των προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας, διοικητικά έξοδα)».¹

Το κράτος καλείται να αναλάβει μια σειρά δημοσίων επενδύσεων που θα έχουν ένα σαφή αναπτυξιακό προσανατολισμό. Συγκεκριμένα, ως δημόσιες επενδύσεις² ορίζονται (βάσει του ν.δ. 2957/1954) με βάση τις ανάγκες της χώρας στην αρχή της μεταπολεμικής περιόδου, τα ακόλουθα (άρθρο 122)³ :

1. Οι διάφορες κατασκευές, ανακατασκευές και επεκτάσεις μόνιμων ή ημιμόνιμων εγκαταστάσεων ή και έργων, συμπεριλαμβανομένων και των έργων στέγασης.
2. Οι προμήθειες μόνιμων εξοπλιστικών μέσων, μηχανολογικού εξοπλισμού και κεφαλαιουχικών αγαθών που αντιστοιχούν στις προηγούμενες περιπτώσεις.

---

1 ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ -ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ- ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ. ΟΔΗΓΙΑΙ ΑΦΟΡΩΣΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ , ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΛΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΔΑΠΑΝΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, 1972

2 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

3 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

3. Οι έρευνες, οι μελέτες και οι εμπειρογνωμοσύνες τόσο αυτές που αντιστοιχούν στις προηγούμενες περιπτώσεις όσο και γενικότερα.

4. Τα κάθε είδους διοικητικά και γενικά έξοδα που αντιστοιχούν στις προηγούμενες περιπτώσεις.

Ένας άλλος ορισμός των Δημόσιων επενδύσεων αναφέρεται σε όλες τις πάγιες και άυλες επενδυτικές δραστηριότητες του Δημοσίου μέσα στα πλαίσια της ακολουθούμενης επενδυτικής και γενικότερης οικονομικής πολιτικής με στόχο την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος σε όφελος γενικότερα του κοινωνικού συνόλου.

Οι Δημόσιες επενδύσεις πραγματοποιούνται από τη Βουλή, τα Υπουργεία, τις Περιφέρειες, τις Τοπικές αυτοδιοικήσεις, καθώς και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, τις Ανώνυμες Εταιρείες του Δημοσίου και τους Οργανισμούς (ΔΕΚΟ). Σε επίπεδο οργάνωσης, διοίκησης και χρηματοδότησης καλύπτονται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Ειδικότερα ο νόμος 4635/2019 προβλέπει τη δυνατότητα χρηματοδότησης από το ΠΔΕ :

1. Όλων των σχετικών δαπανών των συγχρηματοδοτούμενων έργων από την Ε.Ε. και τον ΕΟΧ, καθώς και των διαφόρων έργων που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ).

2. Επιχορηγήσεων και επιδοτήσεων προς Ν.Π.Ι.Δ., σωματεία, συνεταιρισμούς, ανώνυμες εταιρείες και λοιπά νομικά πρόσωπα που ορίζονται στο άρθρο 18 του ν. 2515/1997.

3. Αυξήσεων του μετοχικού κεφαλαίου των ανωνύμων εταιρειών του Δημοσίου (ΔΕΚΟ).

4. Κρατικών ενισχύσεων επιχειρήσεων στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου που ισχύει κάθε φορά.

Σήμερα οι δημόσιες επενδύσεις λειτουργούν ως ένα εργαλείο εφαρμογής αναπτυξιακής πολιτικής μιας χώρας. ως μοχλός αύξησης της ανταγωνιστικότητας του κεφαλαίου της οικονομίας με στόχο την ανάπτυξη, τη βελτίωση ή τη συντήρηση του κεφαλαίου της οικονομίας προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

1.2 Ορισμός Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)⁴ συμβάλλει στην αναπτυξιακή πολιτική της χώρας υλοποιώντας έργα που συνεισφέρουν στην αύξηση του κεφαλαίου της οικονομίας και εκσυγχρονίζουν την οικονομία της σε μακροχρόνια βάση.

Βασικός προσανατολισμός⁵ του ΠΔΕ είναι η συγκρότηση ενός εθνικού αναπτυξιακού σχεδιασμού για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας, την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, που θα στηρίζεται στην αξιοποίηση του συνόλου των διαθέσιμων πόρων.

1.3 Περιεχόμενο Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

1.3.1 Το ευρύτερο πλαίσιο του ΠΔΕ

Το ΠΔΕ⁶ στις μέρες μας αντιμετωπίζει μια σειρά καινούργιων δυσκολιών λόγω του νέου οικονομικού περιβάλλοντος που χαρακτηρίζεται από την παγκόσμια κρίση ή και λόγω διαφόρων εσωτερικών παραγόντων που απορρέουν από τις παθογένειες της ελληνικής διοίκησης. Η Ελλάδα σήμερα διαθέτει λιγότερους δημόσιους πόρους για την χρηματοδότηση των πολιτικών της και επομένως απαιτείται μια κατά το δυνατόν πλήρως αποτελεσματική χρηματοδότηση, υλοποίηση και αξιολόγηση των δημοσίων δαπανών.

Το ΠΔΕ αφορά έργα, μελέτες και δράσεις, που εγκρίνονται από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ύστερα από προτάσεις που υποβάλλονται από τους ενδιαφερόμενους φορείς και χρηματοδοτούνται από τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων. Οι πόροι του ΠΔΕ φυσικά αποτελούν επενδυτική δαπάνη και ασκούν πολλαπλασιαστικές επιδράσεις τόσο στην παραγωγή όσο και στην απασχόληση.

Το ΠΔΕ εντάσσεται μέσα στα πλαίσια της αναγκαιότητας για την υιοθέτηση ενός μεσομακροπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού και συνιστά θεμελιώδη διαδικασία της εφαρμογής των αρχών της «Νέας Δημόσιας Διοίκησης» (New Public Management - NPM). Πρόκειται για ένα μοντέλο διοίκησης που προωθείται συστηματικά τις τελευταίες δεκαετίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς

---

⁴ <https://www.ggde-espa.gov.gr/pde/>

⁵ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

⁶ <http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>

οργανισμούς, σαν πρότυπο μεγιστοποίησης της αποτελεσματικότητας δημόσιας διοίκησης.

Μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ε., μια ανάλογη διαδικασία εφαρμόστηκε στις δράσεις που σχετίζονται με τα Επενδυτικά και Διαρθρωτικά Ταμεία.

Το ΠΔΕ αποτελείται από τα δύο ακόλουθα υποπρογράμματα⁷:

Το συγχρηματοδοτούμενο από κοινοτικούς πόρους ΠΔΕ στο οποίο συμπεριλαμβάνονται οι πόροι για τις δράσεις του ΕΣΠΑ, του Ταμείου Συνοχής, του Γ΄ ΚΠΣ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων «Αλ.Μπαλτατζής» και «Αλιείας».

Το εθνικό ΠΔΕ, που συνδέεται με τις ανάγκες ισχύοντος κάθε φορά Επενδυτικού Νόμου, τα επενδυτικά προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ΣΑΤΑ και ΕΛΛΑΔΑ, τις δαπάνες για την αποκατάσταση ζημιών σε έργα υποδομής και ενισχύσεις σε πληγέντες από σεισμούς, πυρκαγιές και άλλες φυσικές καταστροφές.

Σύμφωνα με το άρθρο 121⁸ για την υλοποίηση του μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγράμματος ορίζεται το χρονικό όριο των πέντε ετών σαν ένα εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο εκτιμάται ότι δίδει τη δυνατότητα ολοκλήρωσης των έργων, χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα της όποιας αναγκαίας ευελιξίας ανάλογα με τις ειδικότερες συνθήκες που μπορεί να διαμορφωθούν κατά τη διάρκεια εκτέλεσής του.

Όπως προαναφέρθηκε το ΠΔΕ⁹ διακρίνεται σε:

1. Εθνικό ΠΔΕ: το οποίο περιέχει έργα που χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους
2. Συγχρηματοδοτούμενο ΠΔΕ του οποίου τα έργα χρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων Διεθνών Χρηματοδοτικών Οργανισμών και από εθνικούς πόρους.

Ειδικότερα, οι στόχοι¹⁰ που επιδιώκονται μέσω του ΠΔΕ είναι οι ακόλουθοι:

- Η **επίτευξη της απορρόφησης** των προβλεπόμενων πόρων του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) και των άλλων συγχρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

---

7 <http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>

8 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

9 <https://www.ggde-espa.gov.gr/pde/>

10 <https://www.ggde-espa.gov.gr/pde/>

- Η υλοποίηση των προγραμμάτων και των έργων του εθνικού σκέλους που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ, για την προώθηση των αναπτυξιακών στόχων των Φορέων.

1.3.2 Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί και Αναπτυξιακές Τράπεζες

Βασικό αντικείμενο του Αυτοτελούς Τμήματος Διεθνών Χρηματοδοτικών Οργανισμών και Αναπτυξιακών Τραπεζών¹¹ είναι η διαμόρφωση των ελληνικών θέσεων. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η υποστήριξη της ελληνικής εκπροσώπησης και συμμετοχής στα αρμόδια όργανα των Διεθνών Χρηματοδοτικών Οργανισμών και των Πολυμερών Αναπτυξιακών Τραπεζών ώστε να είναι πιο αποτελεσματική για τη χώρα μας. Επιπρόσθετα, αναλαμβάνει τη διαχείριση των διοικητικών θεμάτων που προκύπτουν με τους ανωτέρω οργανισμούς καθώς και για τη διάχυση των Αρχών, των Πολιτικών και των κανονιστικών κειμένων των ανωτέρω Διεθνών Οργανισμών σε εθνικό επίπεδο και την ενημέρωση των αρμόδιων φορέων επ' αυτών.

Ενδεικτικά, διακρίνονται οι παρακάτω Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί και Αναπτυξιακές Τράπεζες :

1. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης (OECD)
2. Όμιλος Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Group) ο οποίος περιλαμβάνει:
  - τη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (IBRD),
  - το Διεθνή Οργανισμό Ανάπτυξης (IDA),
  - το Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC),
  - τον Οργανισμό Πολυμερούς Ανάπτυξης Επενδύσεων (MIGA) και το Διεθνές Κέντρο Επίλυσης Επενδυτικών Διαφορών (ICSID).
3. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης & Ανάπτυξης (EBRD)
4. Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB)
5. Τράπεζα Εμπορίου & Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου (BSTDB)

---

11 <https://www.mindev.gov.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/>

6. Διεθνείς Οργανισμοί Βασικών Προϊόντων (ICBs), οι οποίοι παρακολουθούνται μέσω της Ομάδας Εργασίας για τα Βασικά Προϊόντα της Ε.Ε.(Working Party on Commodities)

7. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου (BSEC)

8. Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP)

9. Παγκόσμια Περιβαλλοντική Διευκόλυνση (GEF)

10. Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD)

11. Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών (UNECE)

12. Διεθνές Κέντρο Εμπορίου (ITC)

13. Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNIDO)

14. Ταμείο Κεφαλαιουχικής Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNCDF)

1.4 Ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός ΕΟΧ – ΕΕΑ Grants

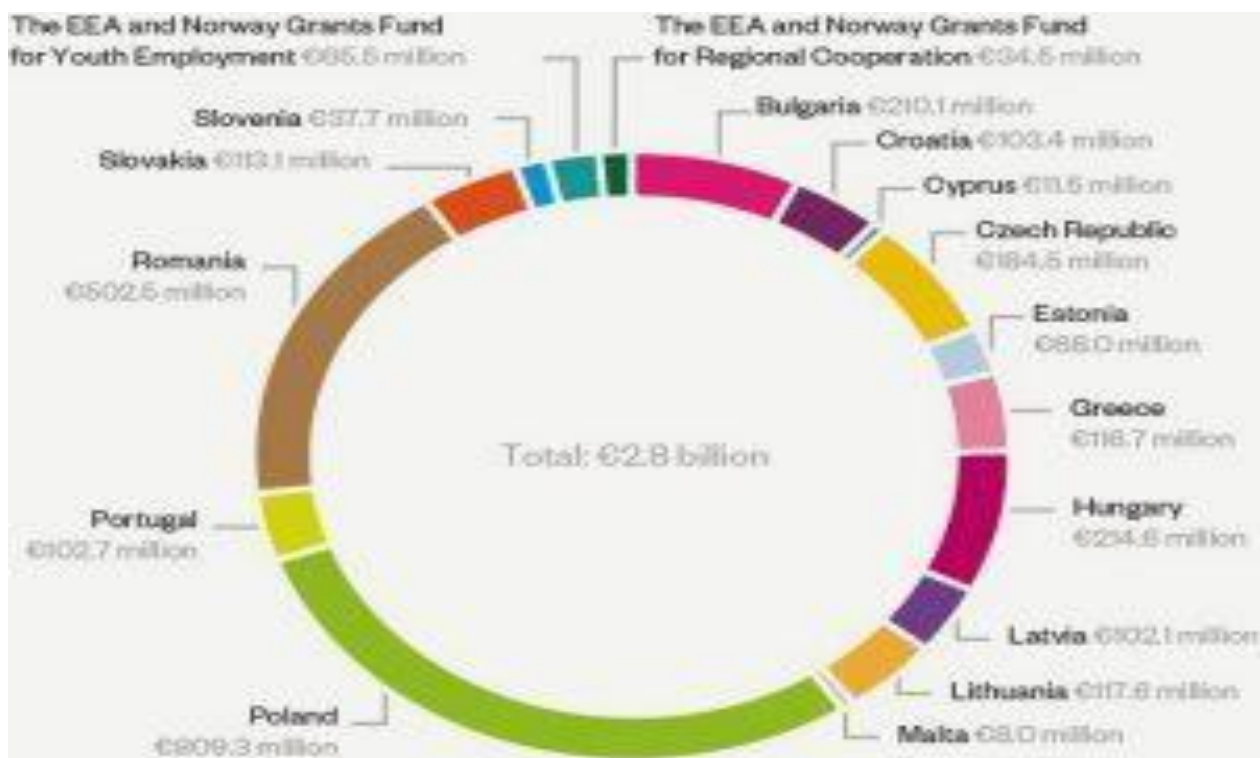
Ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου¹² (European Economic Area – Iceland, Liechtenstein and Norway Grants) αποτελεί την οικονομική βοήθεια από πλευράς τριών χωρών **Νορβηγίας, Ισλανδίας και Λιχτενστάιν**, για την άμβλυνση των ανισοτήτων και την ενίσχυση των διμερών σχέσεων των χωρών αυτών με την Ελλάδα. Στη χώρα μας ο Χρηματοδοτικός Μηχανισμός ΕΟΧ λειτουργεί από το 1994, όταν υπογράφηκε η συμφωνία του ΕΟΧ για την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών.

Σήμερα ισχύει ο ΧΜ ΕΟΧ της **προγραμματικής περιόδου 2014 – 2021**¹³, ο οποίος συνεισφέρει **116,7 εκατ. ευρώ** μέσα από 9 Προγράμματα που εστιάζουν σε τομείς όπως περιβάλλον και οι υδάτινοι πόροι, ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας, άσυλο και μετανάστευση, κοινωνία των πολιτών, ταμείο καινοτομίας και επιχειρηματικότητα.

---

¹² <https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

¹³ <https://www.ydeap.gr/alles-chrimatodotiseis/eea-grands/ethniko-programma/>

Πηγή: <https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική

Η Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική¹⁴ προάγει μια σημαντική δέσμη μεταρρυθμίσεων και δράσεων με έντονο αναπτυξιακό και κοινωνικό χαρακτήρα. Απολύτως ενδεικτικά, στις 14 Μαΐου 2019, πέρα από την επιτυχή έκδοση 2 ομολόγων (5ετές και 10ετές) του Ελληνικού Δημοσίου, κατατέθηκε στη Βουλή το νομοσχέδιο για το πολυετές Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων («Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης»). Επίσης, για να ανακτηθεί η χαμένη από την περίοδο των μνημονίων προσβασιμότητα της Ελλάδας στις διεθνείς κεφαλαιαγορές ψηφίστηκε ο Νόμος για την ίδρυση της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας και για τις Στρατηγικές Επενδύσεις.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων διαμορφώνεται βάσει ενός μακρόπνοου σχεδίου αναπτυξιακού χαρακτήρα που χαράσσεται σε εθνικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η «Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική 2021»¹⁵ συμβάλλει στη διαμόρφωση ή/ και στον αποτελεσματικό συντονισμό των εργαλείων εκείνων που θα θεμελιώσουν ένα νέο πλαίσιο άσκησης αναπτυξιακών πολιτικών. Έχει θέσει ως σαφή επιδίωξη της την έξοδο από την κρίση, διαμορφώνοντας ένα βιώσιμο, ανταγωνιστικό και κοινωνικά δίκαιο μοντέλο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας με βασικό στόχο το σχηματισμό και τη βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Απαιτείται, όμως, η αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου για την «οικοδόμηση» νέων συγκριτικών πλεονεκτημάτων για την ελληνική οικονομία προς την κατεύθυνση της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας και την αυξημένη θέση της οικονομίας της γνώσης.

Η «Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική 2021»¹⁶ λειτουργεί συμπληρωματικά αφενός με το 3ο Μνημόνιο της περιόδου 2015-2018 (του οποίου οι βασικοί άξονες είναι οι ακόλουθοι: η αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, η διασφάλιση της

---

14 <https://www.taxheaven.gr/news/44632/eonikh-anaptyxiakh-strathgikh-oi-stoxoi-poy-teohkan-sth-synedriash-ths-politikhs-epitrophs>

15 ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2021. «Παραγωγική ανασυγκρότηση για μια δίκαιη και βιώσιμη ανάπτυξη (2017-2021)», α' έκδοση, Αθήνα, 2017, ΣΕΛ. 4 αναρτήθηκε στο <https://www.capital.gr/Content/RelatedFiles/07/079b2671f5304f3a826c452e7c670769.pdf>

16 ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ 2021. «Παραγωγική ανασυγκρότηση για μια δίκαιη και βιώσιμη ανάπτυξη (2017-2021)», α' έκδοση, Αθήνα, 2017, ΣΕΛ. 4 αναρτήθηκε στο <https://www.capital.gr/Content/RelatedFiles/07/079b2671f5304f3a826c452e7c670769.pdf>

χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων για την ανάπτυξη και την απασχόληση και τέλος, ο εκσυγχρονισμός του δημόσιου τομέα) και αφετέρου συμπληρωματικά με το ΕΣΠΑ 2014-20 που στοχεύει στην αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας με κύρια χαρακτηριστικά την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Η χρηματοδότηση της «Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής» προέρχεται από πόρους του ΠΔΕ, του ΕΣΠΑ και η όποια επιπλέον ενίσχυση της αναπτυξιακής πορείας της χώρας μπορεί να προέλθει από δανεισμό κυρίως από θεσμικές τράπεζες.

Συνακολούθως, οι νέες ενότητες¹⁷ της αναπτυξιακής στρατηγικής που ενσωματώθηκαν στην 1η Επικαιροποιημένη Έκδοση της Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής αφορούν τους εξής άξονες:

1. Περιφερειακή, αστική και τοπική ανάπτυξη:
2. Παραγωγικός μετασχηματισμός:
3. Επιχειρηματικό περιβάλλον το οποίο βελτιώνεται μέσα από πεδία του Doing Business (σε συνεργασία με την Παγκόσμια Τράπεζα).
4. Επενδύσεις που εστιάζουν στον εκσυγχρονισμό και στην αναβάθμιση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης) μέσα από μια δέσμη δημοσιονομικών μέτρων για την ανάπτυξη μέσα από δράσεις για την προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων.
5. Διεθνείς οικονομικές σχέσεις μέσα στο πλαίσιο συνεργασίας με Διεθνούς Οργανισμούς:
6. Βιώσιμη ανάπτυξη:
7. Κοινωνική Προστασία – Ισότητα

---

¹⁷ Ορισμένες μάλιστα από τις ενότητες αυτές έχουν ενσωματωθεί και στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων του 2019.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ)¹⁸ θεσπίστηκε με το ν. 4635/2019 (Α'167) και στοχεύει σε παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Ουσιαστικά, το ΕΠΑ εισάγει τη μεσοπρόθεσμη στοχοθεσία και τη χάραξη αναπτυξιακών προτεραιοτήτων.

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ)¹⁹ στηρίζεται στην Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική. Στοχεύει στην αποτύπωση του εθνικού μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού μέσω της αποτελεσματικής διαχείρισης των εθνικών επενδυτικών πόρων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Το ΕΠΑ για την προγραμματική περίοδο 2021-2025, εγκρίθηκε το 2020 και ξεκινάει την 1η Ιουλίου 2021 με την σταδιακή ενεργοποίηση, έως την 31η Δεκεμβρίου 2021, των επιμέρους Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων Ανάπτυξης που το απαρτίζουν.

Το ΕΠΑ εισάγει τα ακόλουθα στοιχεία:

- τη θεσμική και ουσιαστική κατοχύρωση του αυτόνομου προγραμματισμού του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ,
- τη μεσοπρόθεσμη στοχοθεσία και την υπαγωγή των έργων σε στρατηγικούς στόχους και ιεραρχούμενες αναπτυξιακές προτεραιότητες,
- την εφαρμογή ενός Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου, με τη βοήθεια του οποίου τα έργα και τα προγράμματα θα παρακολουθούνται, θα ελέγχονται και θα αξιολογούνται ως προς την επίτευξη των αποτελεσμάτων τους.

---

¹⁸ <http://epa.gov.gr/>

¹⁹ <https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ρυθμιστικό Πλαίσιο Ιδιωτικών Επενδύσεων και Συμπράξεων

Αξίζει να αναφερθεί κανείς στο Ρυθμιστικό Πλαίσιο Ιδιωτικών Επενδύσεων και Συμπράξεων,²⁰ λόγω της ολοένα και περισσότερο αυξανόμενης σημασίας της σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στα διάφορα έργα και στις επενδύσεις σε όλες τις ευρωπαϊκές οικονομίες και επομένως και της ελληνικής. Βάσει της 2ης ειδικής σύστασης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ελλάδα το 2019, αναφορικά με την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάκαμψης, ενισχύονται οι στρατηγικές επενδύσεις, οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ).

Με το Ν.4635/2019 δημιουργείται ένα πλαίσιο διευκόλυνσης της υλοποίησης στρατηγικών επενδυτικών σχεδίων. Επιπλέον, προβλέπεται μια εναλλακτική διαδικασία πιστοποίησης της ολοκλήρωσης, με την ανάθεσή της σε ορκωτούς- ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτικές εταιρείες.

Στο βαθμό λοιπόν που διαθέτουμε μια εθνική αναπτυξιακή στρατηγική²¹ και ένα ολοκληρωμένο επιχειρησιακό σχέδιο, θα έχουμε τη δυνατότητα να ανταποκριθούμε στην πρόκληση των αναμενόμενων κοινοτικών πόρων για την ελληνική οικονομία. Οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης αποτελούν για τη χώρα μας μία μοναδική ευκαιρία, καθώς θα μας επιτρέψουν να καλύψουμε ένα σημαντικό μέρος του επενδυτικού κενού της οικονομίας των τελευταίων χρόνων στηρίζοντας χρηματοδοτικά μία δέσμη μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε να μπούμε στη τροχιά μιας δυναμικής και βιώσιμης ανάπτυξης. Στο βαθμό που οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης θα συνδυαστούν με τους επίσης αυξημένους πόρους του νέου ΕΣΠΑ για την περίοδο 2021-2027 και με μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στις διαρθρωτικές υστερήσεις της οικονομίας, θα

---

20 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2020, Απρίλιος 2020, σελ. 32.

21 Άρθρο του Δημήτρη Σκάλκου, «Με σχέδιο και συνέργειες για την ανάπτυξη», άρθρο του ΓΓ Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. στις 12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 2020, <https://www.mindev.gov.gr/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-%CE%B3-%CE%B3-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%8D%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CF%83%CF%80%CE%B1/>

μπορούσαμε να προβούμε σε πιθανές συγκρίσεις με ένα σχέδιο Μάρσαλ, το οποίο θα μπορούσε να συμβάλει στην αλλαγή της μορφής της χώρας.

Ωστόσο, οι πόροι αυτοί συνοδεύονται από ορισμένες προϋποθέσεις. Αναλυτικότερα, τα Εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης²² συνδέονται με την υποχρέωση της τήρησης συγκεκριμένων χρονικών οροσήμων και επίτευξης στόχων. Ταυτόχρονα, τα νέα προγράμματα του ΕΣΠΑ υποχρεώνουν, με τη μορφή αιρεσιμοτήτων, την εφαρμογή ολοκληρωμένων στρατηγικών (όπως για την έξυπνη εξειδίκευση, την ενέργεια και το κλίμα, τη διαχείριση των λυμάτων, των αποβλήτων και των υδάτων, την πολιτική προστασία, τα ευρυζωνικά δίκτυα, το εθνικό σχέδιο μεταφορών).

Επίσης, στα επόμενα χρόνια έχουμε τη δυνατότητα να απορροφήσουμε πόρους που υπερβαίνουν σημαντικά τις συνήθεις ετήσιες επιδόσεις μας. Σε αυτή την κατεύθυνση θα βοηθήσει σημαντικά ένας προγραμματισμός που θα εστιάζει σε μία σειρά διαχειριστικών ενεργειών και νομοθετικών παρεμβάσεων για την απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών, κάτι που θα επιτρέψει την αποτελεσματική υλοποίηση του συνόλου των έργων. Επ' αυτού, παρατηρείται ότι έχει συντελεστεί πρόοδος στην υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων. Καταδεικνύονται αυξημένες δυνατότητες του «συστήματος ΕΣΠΑ».

Με βάση τα τελευταία στοιχεία της Επιτροπής, η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη θέση των ενδιάμεσων πληρωμών για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και στη δεύτερη θέση στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Παράλληλα, αξίζει να αναφερθούμε σε ένα πλήθος μελετών που θα «μεταφερθούν» στην επόμενη προγραμματική περίοδο, διαμορφώνοντας ένα σημαντικό υπόβαθρο ώριμων έργων αρκετών δισεκατομμυρίων ευρώ που θα τροφοδοτήσουν το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης αλλά και τα νέα προγράμματα του ΕΣΠΑ. Η αναπτυξιακή αυτή πνοή θα ενισχυθεί μέσα από την επίτευξη συνεργειών/συμπληρωματικότητας ανάμεσα στα διάφορα Ταμεία που θα χρηματοδοτήσουν τα ελληνικά αναπτυξιακά σχέδια καθώς στο μεγαλύτερο μέρος είναι κοινές οι προτεραιότητες («πράσινες» επενδύσεις, ψηφιοποίηση).

---

22 Άρθρο του Δημήτρη Σκάλκου, «Με σχέδιο και συνέργειες για την ανάπτυξη», άρθρο του ΓΓ Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. στις 12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 2020, <https://www.mindev.gov.gr/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-%CE%B3-%CE%B3-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%8D%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CF%83%CF%80%CE%B1/>

4.1 Στόχοι της Πολιτικής Συνοχής 2021-2027

Οι πολιτικές της ΕΕ την περίοδο 2021-2027²³ στηρίζονται σε πέντε βασικούς στόχους:

1. Τη δημιουργία μιας πιο Έξυπνης Ευρώπης, μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
2. Μιας πιο Πράσινης Ευρώπης χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα
3. Μιας πιο Συνδεδεμένης Ευρώπης, με στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και ψηφιακά δίκτυα
4. Μιας πιο Κοινωνικής Ευρώπης, που στηρίζει την απασχόληση, την εκπαίδευση, τις επαγγελματικές δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και την ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας,
5. Μιας Ευρώπης Πιο Κοντά στους Πολίτες, με τη στήριξη της βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

Οι πολιτικές αυτές σε επίπεδο Ε.Ε. εναρμονίζονται με τις εθνικές πολιτικές διαμορφώνοντας ένα πλέγμα προτεραιοτήτων βάσει συγκεκριμένων Στόχων Πολιτικής (ΣΠ)²⁴, όπως αυτοί που αναφέρθηκαν αμέσως πιο πάνω.

Έτσι, για την Ελλάδα οι στόχοι αυτοί αναλύονται ως εξής:

ΣΠ1: Ο στόχος της εξυπνότερης Ευρώπης για την ελληνική οικονομία υλοποιείται με την αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας της παραγωγής.

---

²³ Στόχοι της Πολιτική Συνοχής 2021-2027
https://www.espa.gr/el/Pages/CohesionPolicy_21-27.aspx

²⁴ Στόχοι της Πολιτική Συνοχής 2021-2027
https://www.espa.gr/el/Pages/CohesionPolicy_21-27.aspx

ΣΠ2: Ο στόχος της πιο πράσινης Ευρώπης με την προώθηση της καθαρής και δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

ΣΠ3: Ο στόχος της πιο διασυνδεδεμένης Ευρώπης με την ενίσχυση της κινητικότητας, των περιφερειακών διασυνδέσεων και της ανάπτυξης της ευρυζωνικής πρόσβασης υψηλών ταχυτήτων.

ΣΠ4: Ο στόχος της πιο κοινωνικής Ευρώπης με την υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης για όλους σε υπηρεσίες και αγαθά.

ΣΠ5: Ο στόχος της Ευρώπης πιο κοντά στους πολίτες της με την ανάπτυξη των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και την αξιοποίηση των χωρικών εργαλείων Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων (ΟΧΕ).

Αναφορά πρέπει να γίνει και στον Ειδικό Στόχο για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης που αναφέρεται στη χρηματοδότηση της ενεργειακής μετάβασης από το λιγνίτη σε πιο καθαρές μορφές ενέργειας.

4.2 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027

Ο νόμος 4914 για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, τη σύσταση της Ανώνυμης Εταιρείας «Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων Α.Ε.»²⁵ και άλλες διατάξεις, καθορίζει το πλαίσιο διακυβέρνησης και θέτει κανόνες για την προγραμματική περίοδο 2021-2027 σχετικά με τη διαχείριση, τον έλεγχο, τον συντονισμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από προγράμματα και ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι κυρίως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), το Ταμείο Συνοχής

25

«Ψηφίστηκε ο κανονισμός λειτουργίας του ΕΣΠΑ 2021-2027»
<https://www.myota.gr/2022/03/22/%CF%88%CE%B7%CF%86%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF/>

(ΤΣ) και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ), αλλά και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ), το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (ΤΑΜΕ), το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας (ΤΕΑ), το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων (ΜΔΣΘ) (από κοινού αναφερόμενα ως «Ταμεία»), καθώς και στο Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΣΣ ΚΑΠ) που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Το Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027²⁶ (Ιούλιος 2021) υποβλήθηκε επίσημα το κείμενο του νέου ΕΣΠΑ 2021-2027 μέσω της πλατφόρμας SFC2021 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το 2ο Σχέδιο της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης (ΕΣΠΑ) 2021-2027 ολοκληρώνεται με την ενσωμάτωση παρατηρήσεων των εμπλεκόμενων φορέων, των κοινωνικών εταίρων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η εκπόνηση των Προγραμμάτων 2021-2027 ξεκινά ενώ αναρτώνται σχέδια κειμένων των Προγραμμάτων με μια ανοικτή διαβούλευση σε εξέλιξη με στόχο την επίτευξη αποδοτικότερου σχεδιασμού, ταχύτερης έγκρισης και υλοποίησης των δράσεων.

Ο σχεδιασμός της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027 βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη και πλέον έχει ξεκινήσει και ο σχεδιασμός των Προγραμμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, οι αρμόδιες αρχές, τα Υπουργεία και οι Περιφέρειες, επιζητούν μέσα για την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών. Η διαβούλευση²⁷ διαμορφώνεται με τη συμμετοχή φορέων και πολιτών. Πρόκειται για τη διαδικασία καταγραφής απόψεων που θα ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση των Προγραμμάτων. Οι Διαβουλεύσεις Προγραμμάτων²⁸ αφορούν τα παρακάτω είδη προγραμμάτων:

1) Τομεακά Προγράμματα

- **ΕΠ «Περιβάλλον – Ενέργεια – Κλιματική Αλλαγή» - Διαβούλευση**
- **ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών» - Διαβούλευση**

26 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>

27 Διαβουλεύσεις Προγραμμάτων για τη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Diavoulefseis.aspx>

28 Διαβουλεύσεις Προγραμμάτων για τη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Diavoulefseis.aspx>

- ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ «Πολιτική Προστασία» - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» - [Διαβούλευση](#)
  - Πρόγραμμα για τη Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση - [Διαβούλευση](#)
- 2) Περιφερειακά Προγράμματα
- ΕΠ Ήπειρος - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Βόρειο Αιγαίο - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Ιόνια Νησιά - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Πελοπόννησος - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Κρήτη - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Δυτική Μακεδονία - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Νότιο Αιγαίο - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Ανατολική Μακεδονία και Θράκη - [Διαβούλευση](#)
  - ΕΠ Στερεά Ελλάδα - [Διαβούλευση](#)
- 3) Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας
- Ελλάδα - Ιταλία - [Διαβούλευση](#)
  - Ελλάδα - Αλβανία - [Διαβούλευση](#)
  - Ελλάδα - Βόρεια Μακεδονία - [Διαβούλευση](#)
  - Ελλάδα - Βουλγαρία - [Διαβούλευση](#)

Το 1ο Σχέδιο της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης (ΕΣΠΑ) 2021-2027²⁹ (Δεκέμβριος 2020) ολοκληρώνεται, ενώ παράλληλα, με την έκδοση της 2ης Εγκυκλίου έχει ξεκινήσει ο σχεδιασμός των Προγραμμάτων για την περίοδο 2021-2027 για να εγκριθούν στο ταχύτερο δυνατό χρόνο εντός του 2021 προκειμένου να ξεκινήσει η υλοποίηση των πρώτων εμπροσθοβαρών δράσεων της νέας περιόδου.

29

Η 2η Εγκύκλιος³⁰ (Νοέμβριος 2020) που περιλαμβάνει τις βασικές αρχές που πρόκειται να διέπουν τη δομή και το περιεχόμενο των προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027 που θα λάβουν χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

Σημαντική για τη διαμόρφωση της στρατηγικής του ΕΣΠΑ 2021-2027 είναι η Μέλετη ΟΟΣΑ «Η Περιφερειακή Πολιτική της Ελλάδας μετά το 2020»³¹ (Οκτώβριος 2020, που εκπονείται από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Κέντρο Επιχειρηματικότητας Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Περιφερειών και Πόλεων), σε στενή συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ και υπό την αιγίδα της Επιτροπής Περιφερειακής Αναπτυξιακής Πολιτικής του ΟΟΣΑ με ουσιαστικό στόχο να αποτελέσει ένα ουσιαστικό εργαλείο σχεδιασμού της Πολιτικής της Συνοχής και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 για τη χώρα μας. Ειδικότερα η μελέτη εστιάζει:

- στην αποτίμηση της εφαρμογής της Πολιτικής της Συνοχής στη χώρα έως σήμερα και τη διαμόρφωση συστάσεων
- στην ανάδειξη καλών πρακτικών για το σχεδιασμό της ΠΠ (Προγραμματικής Περιόδου) 2021-2027
- στον καθορισμό των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων για το στρατηγικό σχεδιασμό μετά το 2020 στη βάση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και των Περιφερειών
- στην ενίσχυση της ικανότητας των φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στο σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την υλοποίηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών στρατηγικών στο πλαίσιο της Πολιτικής της Συνοχής της ΕΕ.

Παράλληλα εκπονείται από τον ΟΟΣΑ η Ταυτότητα των 13 Ελληνικών Περιφερειών - Regional Profiles³² (Δεκέμβριος 2020), η οποία περιέχει μια συνολική επισκόπηση των

---

30 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>

31 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>

32 Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027
<https://www.espa.gr/el/Pages/Sxediasmos21-27.aspx>

ελληνικών περιφερειών, των αναπτυξιακών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν αλλά και των ευκαιριών που υπάρχουν λαμβάνοντας υπόψη και τις απαντήσεις των φορέων της κάθε περιφέρειας στο ερωτηματολόγιο του ΟΟΣΑ αναδεικνύοντας τους τομείς ευκαιρίας και καταλήγοντας σε προτάσεις.

4.3 Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025

Το Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων 2021-2025 (ΤΠΑ-ΥΠΑΝΕΠ 2021-2025 /Νόμος Αριθμ. 95692/ 2021)³³ αφορά τον κύριο στρατηγικό στόχο της στήριξης και της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και της ενίσχυσης του μετασχηματισμού κυρίως του τομέα της μεταποίησης, με έμφαση στην ποιότητα των συντελεστών παραγωγής και λειτουργίας της, ώστε να αποτελέσει κινητήριο δύναμη της εξωστρεφούς οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης στη χώρα.

Το ΤΠΑ-ΥΠΑΝΕΠ 2021-2025³⁴ έχει συνολικό προϋπολογισμό 885 εκ. και αποτελείται από τέσσερα υποπρογράμματα ανά τομέα πολιτικής. Ειδικότερα αυτά είναι τα παρακάτω: το Υποπρόγραμμα Α: Ενίσχυση επιχειρηματικότητας / δημιουργία φιλικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, Υποπρόγραμμα Β: Ενίσχυση της βιομηχανίας, Υποπρόγραμμα Γ: Ενίσχυση της έρευνας και τεχνολογίας, Υποπρόγραμμα Δ: Στήριξη του εμπορίου και προστασία καταναλωτή.

4.3.1 Διάρθρωση Προγράμματος

³³ Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025²⁷ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021

<https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

³⁴ Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025²⁷ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021

<https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

Πιο συγκεκριμένα, μέσω του υποπρογράμματος Α³⁵ για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, παρέχεται χρηματοδότηση για ιδιωτικές επενδύσεις, με την εφαρμογή καθεστώτων ενισχύσεων ιδιωτικών επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας (αναπτυξιακοί νόμοι). Τα παρεχόμενα κίνητρα αφορούν κυρίως επιχορήγηση παγίων, φορολογική απαλλαγή, επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης, επιδότηση κόστους δημιουργούμενης απασχόλησης, χρηματοδοτικά εργαλεία και ταχεία αδειοδότηση. Για πρώτη φορά, επίσης, θα δοθεί χρηματοδότηση για καθεστώτα προσέλκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων. Τέλος, σημαντικό ρόλο θα παίζουν οι ΣΔΙΤ αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και την αποτελεσματικότητα του ιδιωτικού τομέα, ενώ παράλληλα το Δημόσιο διατηρεί ισχυρό εποπτικό ρόλο.

Το Υποπρόγραμμα Β³⁶ για την Βιομηχανία συνδέεται κατά κύριο λόγο με τις ενισχύσεις των ιδιωτικών επενδύσεων που παρέχονται κατ' εφαρμογή των αναπτυξιακών νόμων αντικατοπτρίζοντας το αυξημένο ενδιαφέρον για την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπλέον, υπάρχει πρόβλεψη σχετικά με τη ανάληψη νέων επενδυτικών πρωτοβουλιών για την υποστήριξη και την προσαρμογή των ΜΜΕ στις ανάγκες / προοπτικές της Βιομηχανίας 4.0, ανάπτυξη ικανοτήτων, αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, και τεχνική βοήθεια για την βελτίωση της λειτουργίας της Γενικής Γραμματείας βιομηχανίας και εποπτευόμενων φορέων ως προς την ανταπόκριση στις προκλήσεις του έτους 2030.

Οι πόροι του Υποπρογράμματος Γ³⁷ για τον τομέα της Έρευνας και Καινοτομίας αφορούν δράσεις υποστήριξης δραστηριοτήτων της ΓΓΕΚ (πέραν των λειτουργικών της

---

35 Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-202527 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021 <https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

36 Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-202527 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021 <https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

37

Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-202527 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021 <https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

αναγκών), όπως η αξιολόγηση των ερευνητικών ιδρυμάτων και η υποστήριξη της λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας και των Τομεακών Επιστημονικών Συμβουλίων, καθώς και δράσεις υποστήριξης των ερευνητικών ιδρυμάτων και των ΑΕΙ, όπως η αναβάθμιση των υποδομών των Ε.Ι. και οι emblematicές δράσεις στην αγροδιατροφή, την ιατρική ακριβείας και την κλιματική αλλαγή.

Με το Υποπρόγραμμα Δ³⁸ ενδυναμώνεται ο τομέας εμπορίου και προστασίας καταναλωτή και περιλαμβάνει δράσεις υποστήριξης ομαλής λειτουργίας του εμπορίου (επιχειρήσεων και καταναλωτών) εν μέσω της τρέχουσας συγκυρίας που επέφερε η αντιμετώπιση της πανδημίας. Παράλληλα, υπάρχουν δράσεις αντιμετώπισης επίμονων δομικών αδυναμιών της αγοράς με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς της. Για την τεχνική και διοικητική υποστήριξη υπάρχει πρόβλεψη για ξεχωριστό υποπρόγραμμα.

4.3.2 Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος

Η Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων³⁹ θα εξασφαλίζει ότι οι δράσεις του ΤΠΑ-ΥΠΑΝΕΠ 2021-2025 (επενδύσεις, ενισχύσεις, εκσυγχρονισμοί κ.ά., όπως προκύπτουν από τους προαναφερθέντες ειδικούς στόχους) θα υλοποιούνται με βάση το οικείο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου και με επαρκή περιβαλλοντική συμβατότητα. Επίσης, η Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων θα

38

Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025²⁷ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021
<https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

39 Τομεακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Προγραμματικής Περιόδου 2021-2025²⁷ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 2021
<https://www.mindev.gov.gr/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%AF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84/>

έχει υπό παρακολούθηση την εξέλιξη του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου των έργων, καθώς και τις σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την εφαρμογή του ΤΠΑ-ΥΠΑΝΕΠ 2021-2025, σε στενή συνεργασία με τις αρμόδιες Γενικές Γραμματείες, στηρίζοντας τους Τελικούς Δικαιούχους και τους εποπτευόμενους Φορείς Υλοποίησης. Η ανωτέρω αναφερόμενη διαχείριση θα διαμορφώνεται με τη συλλογή και επεξεργασία κατάλληλων στοιχείων που θα καταγράφονται κατά την παρακολούθηση υλοποίησης του προγράμματος στο Πληροφοριακό Σύστημα και κάθε άλλο πρόσφορο μέσο.”

4.4 Νέα Προγραμματική Περίοδος 2021-2027

Σχετικά με το γενικό πλαίσιο αναπτυξιακού σχεδιασμού, τον Ιανουάριο του 2020 προχώρησε η συγκρότηση μιας ανεξάρτητης Επιτροπής για την κατάρτιση του Σχεδίου Ανάπτυξης⁴⁰ για την ελληνική οικονομία. Στόχος αυτού του Σχεδίου για την ελληνική οικονομία, κατά τα επόμενα χρόνια, είναι κυρίως η αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας της παραγωγής δίνοντας έμφαση στις εξαγωγές, καθώς και τη στενότερη διασύνδεση της παραγωγής με την έρευνα και την καινοτομία.

Το Σχέδιο Ανάπτυξης⁴¹ αναφέρεται και στις στρατηγικές επιλογές του ΕΣΠΑ και των επιμέρους Προγραμμάτων του. Παράλληλα, διαμορφώθηκε και το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) για την περίοδο 2021-2025. Ουσιαστικά το ΕΠΑ εστιάζει στη θέσπιση ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).

Οι αναπτυξιακοί στόχοι του ΕΠΑ 2021-2025 είναι οι ακόλουθοι πέντε: Έξυπνη Ανάπτυξη, Πράσινη Ανάπτυξη, Κοινωνική Ανάπτυξη, Ανάπτυξη Υποδομών και

40

Νέα	Προγραμματική	Περίοδος	2021-2027
-----	---------------	----------	-----------

<https://www.espa.gr/el/Pages/newprogperiod21-27.aspx>

41

Νέα	Προγραμματική	Περίοδος	2021-2027
-----	---------------	----------	-----------

<https://www.espa.gr/el/Pages/newprogperiod21-27.aspx>

Εξωστρέφεια. Συμπληρωματικά με τους στόχους αυτούς το ΕΠΑ επιδιώκει την ανάπτυξη συνεργειών και συμπληρωματικοτήτων με το ΕΣΠΑ και άλλα προγράμματα.

4.5 Νόμος 4635/2019, ΠΔΕ

Ο νόμος 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141) εστιάζει στη θέσπιση κανόνων που διέπουν τη χρηματοδότηση και την εφαρμογή των αναπτυξιακών παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και εισάγουν από κοινού την έννοια του «Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης».

Η αναγκαιότητα του νόμου αυτού οφείλεται στο γεγονός ότι βάσει του υφιστάμενου διαχωρισμού του ΠΔΕ στο σκέλος των συγχρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. πόρων και σε αυτό των εθνικών πόρων παρατηρείται έλλειψη ενός ολοκληρωμένου συστήματος προγραμματισμού και διαχείρισης των έργων που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους. Αντίστοιχη έλλειψη δεν διακρίνουμε στο σκέλος του ΠΔΕ, που αφορά τους συγχρηματοδοτούμενους από την Ε.Ε. πόρους, καθώς αυτό ακολουθεί τους κανόνες προγραμματισμού του Ευρωπαϊκού Δικαίου και τη λειτουργία των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).⁴²

Με αυτό τον τρόπο διασαφηνίζεται το ασαφές μέχρι πρότινος πλαίσιο υλοποίησης του εθνικού σκέλους⁴³. Στο σκέλος των εθνικών πόρων, για το ΠΔΕ ισχύει ακόμη η νομοθεσία του 1952. Η ένταξη των κονδυλίων γινόταν απ' ευθείας σε κωδικούς εγγραφής πιστώσεων από το ΠΔΕ, σύμφωνα με τις οδηγίες που δίνονται κάθε έτος από τη Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Στη συνέχεια οι διάφοροι Φορείς Χρηματοδότησης των έργων του ΠΔΕ υπέβαλαν τις προτάσεις τους για τα έργα των τομέων αρμοδιότητάς τους με καθαρά αποσπασματικό τρόπο, με το μόνο περιορισμό να τηρούνται τα όρια των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού και το ύψος των πιστώσεων που καθορίζουν οι σχετικές αποφάσεις

42

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

43

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες, που του ανατίθενται από τον ν. 4270/2014 (Α' 143).

Αποτέλεσμα όλης αυτής της έλλειψης ρυθμιστικού πλαισίου για το εθνικό σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων⁴⁴ ήταν η συσσώρευση πιστώσεων, που λιμνάζουν, σε έργα, τα οποία δεν έχουν συνοχή και συνέργεια μεταξύ τους και δεν εξυπηρετούν κάποια αναπτυξιακή προοπτική. Παράλληλα, δεν καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας.

Σήμερα αξιοποιούνται οι διεθνείς εμπειρίες⁴⁵, ενώ εισάγεται μια πολύ σημαντική μεταρρυθμιστική τομή που αφορά τη θέσπιση ενός Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), καθώς και ένα ολοκληρωμένο σύστημα για την κατάρτιση, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχό του.

44

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

45

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Διάρθρωση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων έχει μια συγκεκριμένη δομή, η οποία παρουσιάζεται πιο κάτω:

5.1 Οι Φορείς Εκτέλεσης (Χρηματοδότησης) και Υλοποίησης ΠΔΕ

Οι δημόσιες επενδύσεις πραγματοποιούνται από τα Υπουργεία και τις Περιφέρειες, καθώς και από διάφορους οργανισμούς του δημοσίου, όπως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, Ανώνυμες Εταιρίες του Δημοσίου και Οργανισμούς (ΔΕΚΟ). Από όποιον φορέα όμως και αν υλοποιούνται οι δημόσιες επενδύσεις παρακολουθούνται και χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ.

Πιο αναλυτικά, οι Φορείς Εκτέλεσης και Χρηματοδότησης του ΠΔΕ⁴⁶ είναι φορείς, όπως η Βουλή των Ελλήνων, τα Υπουργεία, οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις καθώς και οι Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις.

Μόνο οι φορείς αυτοί έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν προτάσεις και να καταρτίζουν προϋπολογισμό για δημόσιες επενδύσεις.

5.2 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Η Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων⁴⁷ έχει ως κύρια αποστολή της την κατάρτιση, την εκτέλεση και τη χρηματοδότηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, όπως ρητά ορίζεται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό (Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων). Η λειτουργία της ΔΔΕ καθορίζεται από τις διατάξεις του Προεδρικού Διατάγματος 178/2000 (ΦΕΚ Α' 165/14-07-2000) όπως αυτό ισχύει σήμερα (ο Οργανισμός του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών). Μάλιστα, στο άρθρο 2 του Π.Δ. 178/2000 προσδιορίζεται συγκεκριμένα η βασική διάρθρωση των Υπηρεσιών

46

<http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>

47

<http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>

του Υπουργείου, στο πλαίσιο της οποίας η ΔΔΕ υπάγεται διοικητικά στη Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων και Ανάπτυξης.

5.2.1 Οργανωτική Δομή της ΔΔΕ

Η τυπική Οργανωτική Δομή της Διεύθυνσης Δημοσίων Επενδύσεων⁴⁸ που ορίζεται στο Π.Δ. 178/2000 προβλέπει την κατανομή του αντικειμένου της ΔΔΕ στα ακόλουθα πέντε Τμήματα:

1. Τμήμα Κατάρτισης Ετήσιων Προγραμμάτων Δημοσίων Επενδύσεων
2. Τμήμα Εκτέλεσης Προϋπολογισμού, Χρηματοδότησης και Οικονομικής Παρακολούθησης του ΠΔΕ.
3. Τμήμα Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων
4. Τμήμα Αξιολόγησης Κόστους Οφέλους και Μελετών Σκοπιμότητας
5. Τμήμα Στατιστικής και Τεκμηρίωσης.

5.3 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σαφή μνεία πρέπει να γίνει στους φορείς του ΕΠΑ που έχουν την ευθύνη της κατάρτισης των προγραμμάτων και της διαχείρισης των σχετικών πόρων, αλλά και της παρακολούθησης των έργων. Ειδικότερα, ο Υπουργός Ανάπτυξης και Επενδύσεων καλείται να παίζει ουσιαστικό ρόλο, αφού αυτός μπορεί να προσδιορίζει το ύψος των εθνικών πόρων του ΠΔΕ με τους οποίους υλοποιείται το ΕΠΑ. Οι πόροι αυτοί περιλαμβάνονται στην εισήγηση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων για το ΕΠΑ και εγκρίνονται με την πράξη έγκρισης του ΕΠΑ από το Υπουργικό Συμβούλιο.

48

<http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>

Το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων⁴⁹ καλείται να παίζει ένα καθοριστικό ρόλο στον τομέα των Δημοσίων Επενδύσεων. Ειδικότερα στο χώρο των δημοσίων φορέων προβλέπονται:

1. Έργα συγχρηματοδοτούμενα μέσω ΕΣΠΑ
2. Έργα χρηματοδοτούμενα μέσω ΠΔΕ
3. Συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού φορέα (ΣΔΙΤ)
4. Δημόσιες Συμβάσεις προμήθειας αγαθών και υπηρεσιών.

Το ΕΠΑ γενικά προσδιορίζει τις προτεραιότητες της κυβερνητικής πολιτικής σε κάθε τομέα πολιτικής, αλλά και τους ειδικούς στόχους και δράσεις της κυβέρνησης. Φυσικά, κατά την υλοποίησή του θα πρέπει να τηρούνται οι αρχές και οι κανόνες, που απορρέουν από το εθνικό και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, καθώς και από τις διεθνείς συμφωνίες, τις οποίες έχει συνάψει η χώρα.

Κάθε χρόνο ένα σύνολο δημοσίων πόρων, εθνικών και κοινοτικών χρησιμοποιούνται για την πραγμάτωση των αναπτυξιακών προγραμμάτων μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)⁵⁰.

5.3.1 ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΠΑ

Το ΕΠΑ⁵¹ βασίζεται στο εθνικό αναπτυξιακό σχέδιο. Την κατάρτισή του αναλαμβάνει το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων μετά από διαδικασία διαβούλευσης με τα αρμόδια υπουργεία, τις περιφέρειες και τους κοινωνικούς εταίρους και το εγκρίνει το Υπουργικό Συμβούλιο με στόχο και περιεχόμενο την αποτύπωση του εθνικού μεσομακροπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού διάρκειας 5 ετών με την αξιοποίηση των εθνικών πόρων του ΠΔΕ.

Θεμελιώδη λοιπόν, στοιχεία στην κατάρτιση του ΕΠΑ είναι τα ακόλουθα : α) ο κεντρικός ρόλος του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, το οποίο, σύμφωνα με

49

<https://www.mindev.gov.gr/gia-tous-dimosious-foreis/>

50

Αθανάσιος Παπαδασκαλόπουλος, Μανώλης Χριστοφάκης, *Περιφερειακός Προγραμματισμός και αναπτυξιακός σχεδιασμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2016, σελ. 191-197.

51

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

τον θεσμικό του ρόλο ασχολείται με την κατάρτιση, μέσα από διαδικασία διαβούλευσης του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης, β) η φύση του ΕΠΑ ως εργαλείο μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού της χώρας, γ) η προγραμματισμένη αξιοποίηση μέσα από το ΕΠΑ των εθνικών πόρων του ΠΔΕ και δ) η συμμόρφωση του ΕΠΑ στις κατευθύνσεις του εθνικού αναπτυξιακού σχεδίου.

Το ΕΠΑ περιλαμβάνει αφενός μεν τα Τομεακά αλλά και αφετέρου τα Περιφερειακά Προγράμματα⁵² Ανάπτυξης (ΤΠΑ - ΠΠΑ), τα οποία καταρτίζει το αρμόδιο Υπουργείο ή Περιφέρεια μετά από διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους για να εγκριθούν τελικά από τον Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Τα ΤΠΑ και ΠΠΑ διαρθρώνονται σε Άξονες Προτεραιότητας, οι οποίοι αφορούν σε κάθε προτεραιότητα της κυβερνητικής πολιτικής και στρατηγικής στο πλαίσιο του ΕΠΑ, βάσει συγκεκριμένων μετρήσιμων ποσοτικών και ποιοτικών στόχων.

Στο άρθρο 127⁵³ οι φορείς του ΕΠΑ, μέσα στα πλαίσια της ευθύνης τους ασχολούνται με τα εξής: χάραξη της πολιτικής τους, διενέργεια της δικής τους διαβούλευσης και κατάρτιση του δικού τους τομεακού ή περιφερειακού προγράμματος προτεραιοποιώντας τις δράσεις τους.

Στο άρθρο 128⁵⁴ γίνεται περιγραφή των ρυθμίσεων αναφορικά με την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των ΤΠΑ και ΠΠΑ μέσα από την υποβολή ενδιάμεσων εκθέσεων. Ουσιαστικά στις εκθέσεις αυτές παρουσιάζονται τα απαραίτητα στοιχεία για την εξέλιξη των προγραμμάτων και έργων, τα προβλήματα και οι τυχόν αποκλίσεις από τον αρχικό προγραμματισμό. Για την υλοποίηση του ΕΠΑ υπάρχει σχετική πρόβλεψη για την κατάρτιση συγκεκριμένου Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου. Το Σύστημα αυτό αποτελεί σύνολο κανόνων και διαδικασιών τους οποίους εφαρμόζουν οι διοικητικές αρχές διαχείρισης και ελέγχου του ΕΠΑ με αντικειμενικό

52

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

53

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

54

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

σκοπό τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση των πόρων και την αποτελεσματική εφαρμογή του ΕΠΑ και των ΤΠΑ/ΠΠΑ.

Κεντρικό συντονιστικό ρόλο σε σχέση με το ΕΠΑ⁵⁵ παίζει η Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, η οποία ορίζεται ως Υπηρεσία Συντονισμού του ΕΠΑ.

Το άρθρο 125⁵⁶ εστιάζει στις αρχές της αποκέντρωσης αλλά και της διάκρισης ρόλων και αρμοδιοτήτων με στόχο την άσκησή τους με τρόπο αποτελεσματικό, ποιοτικό, διαφανή και βιώσιμο μέσα από την εφαρμογή των αρχών της συμπληρωματικότητας και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στις ανωτέρω νομοθετικές επιλογές μέσα στο πλαίσιο της επίτευξης μιας πολυεπίπεδης και πολυτομεακής διακυβέρνησης.

Με τον τρόπο αυτό εισάγεται στις δημόσιες επενδύσεις ένα πλαίσιο κανόνων συντονισμού των δράσεων και ελέγχου της αποτελεσματικότητάς τους. Συγκεκριμένα, προβλέπονται περιοδικές εκθέσεις για την παρακολούθηση της πορείας του ΕΠΑ έτσι ώστε να αποτιμηθεί ο βαθμός συμβολής του ΕΠΑ στην επίτευξη των στόχων του εθνικού αναπτυξιακού σχεδίου και την πρόοδο των επί μέρους προγραμμάτων, μέσα από τη χρήση κατάλληλων δεικτών. Ταυτόχρονα, ελέγχονται και οι τυχόν αποκλίσεις από τους αρχικούς στόχους του ΕΠΑ, ενώ προβλέπεται και διαδικασία αναθεώρησής του για συγκεκριμένους λόγους και με συγκεκριμένη διαδικασία, μέσω της διαβούλευσης.

Στο άρθρο 129⁵⁷ γίνεται αναφορά στο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΣΔΕ), το οποίο τίθεται σε ισχύ με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

55

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

56

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

57

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

5.3.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΑ

Η παρακολούθηση⁵⁸, η επαλήθευση και ο έλεγχος των έργων των ΤΠΑ και ΠΠΑ αφορούν (άρθρο 129) : α) την πορεία παρακολούθησης της υλοποίησης μέσα από την καταγραφή των δεδομένων εξέλιξης οικονομικού και φυσικού αντικειμένου σε πληροφοριακό σύστημα, β) διοικητικές επαληθεύσεις, που διενεργούνται από τις Υπηρεσίες Διαχείρισης των προγραμμάτων με βάση τα στοιχεία των έργων που υποβάλλονται από τους δικαιούχους, γ) επιτόπιες επιθεωρήσεις στα έργα, που διενεργούνται δειγματοληπτικά από την Δι.Δι.Ε.Π. και από τις Υπηρεσίες Διαχείρισης και δ) λοιπούς ελέγχους.

Η αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων πραγματοποιείται μέσα από την αναγωγή των καθαρών ωφελειών σε παρούσες αξίες, καθώς τα κριτήρια της καθαρής παρούσας αξίας , του δείκτη ωφελειών κόστους (αποδοτικότητα) και του εσωτερικού συντελεστή απόδοσης συμβάλλουν στην επιλογή ή στην απόρριψη των επενδυτικών σχεδίων.⁵⁹ Για να καταρτιστεί ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα πρέπει να προηγηθεί μια προκαταρκτική διερευνητική διαδικασία με στόχο την αξιολόγηση των δυνατοτήτων της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Μελετάται ο ρυθμός αύξησης του εθνικού προϊόντος, Δημοσιονομικά Δεδομένα, ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού.

Συνεπώς, ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα λαμβάνει υπόψη τους αντικειμενικούς σκοπούς (πολιτικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί), της οικονομικής ανάπτυξης, τη στρατηγική οικονομική (μέγεθος χώρας και διαθέσιμοι πόροι) ανάπτυξη, τους στόχους του αναπτυξιακού προγράμματος, τους απαιτούμενους παραγωγικούς πόρους, μέτρα οικονομικής πολιτικής.⁶⁰ Οι δημόσιες επενδύσεις αξιολογούνται με κριτήριο την

58

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ , αιτιολογική έκθεση του νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4635/2019, (ΦΕΚ 167/Α/30-10-2019) (ΜΕΡΟΣ ΙΗ', άρθρα 118-141).

59

Βασίλειος Ν. Κέφης, Το μανατζμεντ δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών ,Αθήνα, Interbooks, 1998,σελ.116

60

Μιχαήλ Α. Αλεξανδρίδης,Οικονομική της ανάπτυξης, Αθήνα, Σύγχρονη Εκδότικη, 2007, σελ. 121

ανάλυση κοινωνικών ωφελειών κόστους, και με την ανάλυση κόστους – αποτελεσματικότητας, τις πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις.⁶¹

Στην Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους στο Σχέδιο «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027» Αριθμ. 74 / 8 / 2022 καθορίζεται το πλαίσιο διακυβέρνησης και θεσπίζονται οι κανόνες για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 σχετικά με τη διαχείριση, τον έλεγχο, τον συντονισμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων που λαμβάνουν χρηματοδοτική στήριξη από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

5.4 Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΔΕ

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) διαδέχτηκε το διοικητικό πλαίσιο του Προγράμματος Ανασυγκροτήσεως της περιόδου 1948-1952 που προέβλεπε ένα πρόγραμμα κατασκευής δημόσιων έργων υποδομής που χρηματοδοτήθηκαν με κεφάλαια του «σχεδίου Μάρσαλ» μέσω της κατάρτισης ενός ειδικού Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και της εξουσιοδότησης των Υπουργών Συντονισμού και Οικονομικών.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), που προέβλεπε ο νόμος 2212/1952 *«Περί αναγραφής εις τον Κρατικό Προϋπολογισμόν από του οικονομικού έτους 1952-1953 και εφεξής πιστώσεων δια δαπάνας προβλεπομένας υπό Συμβάσεων Έργων Δ.Ο.Σ. και Ο.Κ.Α. εις βάρος των κεφαλαίων της Ανασυγκροτήσεως»*, προβλέφθηκε η κατάρτιση ειδικού Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και εξουσιοδοτήθηκαν οι Υπουργοί Συντονισμού και Οικονομικών να ρυθμίσουν όλα τα ζητήματα σχετικά με την πραγματοποίηση, δικαιολόγηση και πληρωμή των δαπανών μέσω της έκδοσης ΚΥΑ20.

Ειδικότερα, τα βασικά στάδια της διαδικασίας κατάρτισης του ΠΔΕ και ένταξης έργων σε αυτό είναι τα ακόλουθα:

1) Το υπουργείο Οικονομίας στέλνει αρχικά εγκύκλιο εκτιμήσεων προς όλους τους φορείς, με την οποία ζητά να κατατεθεί η εκτίμηση του προϋπολογισμού τους για το επόμενο έτος.

61

Μιχαήλ Α. Αλεξανδρίδης, Οικονομική της ανάπτυξης, Αθήνα, Σύγχρονη Εκδότική, 2007, σελ. 131.

2) Οι φορείς καταθέτουν τις εκτιμήσεις τους στο Υπουργείο Οικονομίας, το οποίο συντάσσει το ΠΔΕ, το οποίο συνιστά τμήμα του Γενικού Προϋπολογισμού του Κράτους.

1) Αφού καθοριστεί το ύψος του ΠΔΕ και τα όρια πληρωμών για το επόμενο έτος, το Υπουργείο Οικονομίας αποφασίζει για το πως θα κατανεμηθούν στους επιμέρους τομείς και φορείς. Η κατανομή των ορίων πληρωμών του ΠΔΕ σχετίζεται με :

i. Τα όρια πληρωμών για τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα

i. Τα όρια πληρωμών για τις πράξεις που χρηματοδοτούνται από αμιγώς εθνικούς πόρους.

1) Η κατανομή γίνεται γνωστή με αναλυτική εγκύκλιο στους φορείς, μαζί με οδηγίες προς αυτούς για την υποβολή των προτάσεων τους στο ΠΔΕ.

2) Στη συνέχεια οι Φορείς αποστέλλουν στο Υπουργείο Οικονομίας τις προτάσεις τους, οι οποίες αφού εγκριθούν εκδίδονται οι σχετικές Συλλογικές Αποφάσεις (ΣΑ). Με τις συλλογικές αποφάσεις καθορίζεται αναλυτικά το περιεχόμενο, ο τρόπος και η διαδικασία πληρωμών, που ακολουθείται από τους φορείς των ΣΑ για κάθε πράξη (έργο, δράση). Οι ΣΑ διακρίνονται στις εξής δύο κατηγορίες:

i. Στις απλές ΣΑ, οι οποίες αναφέρονται στις πράξεις που υλοποιούν οι φορείς από αμιγώς εθνικούς πόρους.

i. Στις ΣΑ, οι οποίες αφορούν τις πράξεις που υλοποιούνται μέσω των συγχρηματοδοτούμενων (από εθνικούς και Κοινοτικούς πόρους) προγραμμάτων.

1) Μετά την έκδοση των ΣΑ ξεκινά η υλοποίηση του ΠΔΕ και η χρηματοδότηση των εγκεκριμένων έργων.

Οι πληρωμές, που γίνονται από τους φορείς των ΣΑ μέσα στα πλαίσια του ΠΔΕ χωρίζονται σε άμεσες και έμμεσες. Για τις έμμεσες πληρωμές πρέπει να οριστεί ένα νομικό πρόσωπο σαν δικαιούχος φορέας, το οποίο είναι και ο τελικός δικαιούχος της πράξης, σύμφωνα με τις διαχειριστικές αρχές των επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΥΠΕΘΟ, 2001α).

Η γέννηση της ανάγκης εκσυγχρονισμού των πληρωμών δαπανών του ΠΔΕ και διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος οδήγησε στην εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων εκτέλεσης πληρωμών, όπως μέσω ηλεκτρονικών εντολών, η οποία αφενός εξασφαλίζει ταχύτητα, αφετέρου καταργεί την προσωπική επαφή μεταξύ εντολέα πληρωμής και δικαιούχου αυτής, εξέλιξη η οποία έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω της κατάργησης από το Μνημόνιο του υπολόγου φυσικού προσώπου.

5.5 ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Σε σχετικό κείμενο οδηγιών που εκδόθηκε το 1972 από το Υπουργείο Οικονομικών και το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους οι Συλλογικές Αποφάσεις διαχωρίζονται σε :

α) Συλλογικές αποφάσεις έργων, (Σ.Α.Σ.) δηλαδή Συλλογική Απόφασις Συνεχιζομένων (νοείται έργων) και περιλαμβάνουν κατασκευές έργων, προμήθειες εξοπλισμού ως και πιστώσεις μέσω της εκτέλεσης διαφόρων ειδικών προγραμμάτων, ασχέτως εάν πρόκειται για συνεχιζόμενα ή νέα έργα, προμήθειες.

β) Συλλογικές αποφάσεις μελετών (Σ.Α.Μ.) που περιλαμβάνουν κάθε είδους μελέτες, ερεύνες ή και επιδοτήσεις για ερευνητικούς σκοπούς.

γ) Συλλογικά αποφάσεις διοικητικών, (Σ.Α.Δ.), που περιλαμβάνουν διοικητικές δαπάνες που συνδέονται με την εκτέλεση ορισμένων προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων, όπου μάλιστα απαιτείται για αυτές η συνυπογραφή του Υπουργού των Οικονομικών.

Επίσης, οι συλλογικές αποφάσεις διαχωρίζονται σε υποτομείς του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων π.χ. οδοποιία, λιμένες, πολιτική αεροπορία, εγχειοβελτιωτικά έργα, δημοσία υγεία, νομαρχιακά προγράμματα κλπ. Οι συλλογικές αποφάσεις διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

1) ΣΑΕ – Συλλογικές Αποφάσεις έργων: περιλαμβάνουν κυρίως κατασκευές έργων κατασκευές έργων και προμήθειες εξοπλισμού.

1) ΣΑΜ - Συλλογικές Αποφάσεις Μελετών: περιλαμβάνουν διάφορες μελέτες, έρευνες ή και επιδοτήσεις για ερευνητικούς σκοπούς.

2) ΣΑΕΠ – Συλλογικές Αποφάσεις Έργων περιφέρειας: εκδίδονται από το 1998

3) ΣΑΝΑ – Συλλογικές Αποφάσεις Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

4) ΣΑΤΑ – Συλλογικές Αποφάσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης: αφορά τη χρηματοδότηση των Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού για έργα μικρής κλίμακας.

Οι κατηγορίες των Συλλογικών Αποφάσεων παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα.⁶²

ΣΑΕ,Μ	:Συλλογική απόφαση έργων / μελετών που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους.
2 ΣΑΕ/Μ	: Συλλογική απόφαση έργων / μελετών που συγχρηματοδοτούνται οι μη επιλέξιμες δαπάνες των έργων της Δ΄ Προγραμματική Περίοδο και τα Λοιπά Συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματα.
3 ΣΑΕ,Μ/	:Συλλογική απόφαση έργων/μελετών που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. (Γ΄ΚΠΣ, Ταμείο Συνοχής ΙΙ, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες 2000-06).
4 ΣΑΕ/Μ	: Συλλογική απόφαση έργων / μελετών που συγχρηματοδοτούνται οι μη επιλέξιμες δαπάνες των έργων της Δ΄ Προγραμματική Περίοδο και τα Λοιπά Συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματα, για τις ΔΕΚΟ ή Εταιρείες του Δημοσίου (μίας μετοχής).
7 ΣΑΕ,Μ/	:Συλλογική απόφαση έργων / μελετών που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. (Γ΄ΚΠΣ, Ταμείο Συνοχής ΙΙ, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες 2000-06), για τις ΔΕΚΟ ή Εταιρείες του Δημοσίου (μίας μετοχής).
8 ΣΑΕ,Μ/	:Συλλογική απόφαση έργων/μελετών που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε για την Δ΄ Προγραμματική Περίοδο.
9 ΣΑΕ,Μ	:Συλλογική απόφαση έργων/μελετών που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε για Προγραμματική Περίοδο, για τις ΔΕΚΟ ή Εταιρείες του Δημοσίου (μίας μετοχής).
ΣΑΕΠ, Μ	: Συλλογική απόφαση έργων/ μελετών Περιφέρειας που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους
ΣΑΕΠ, Μ/2	: Συλλογική απόφαση έργων/ μελετών Περιφέρειας που συγχρηματοδοτούνται οι μη επιλέξιμες δαπάνες των έργων της Δ΄ Προγραμματική Περίοδο και τα Λοιπά Συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματα.
ΣΑΕΠ, Μ/3	: Συλλογική απόφαση έργων/ μελετών Περιφέρειας που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. (Γ΄ΚΠΣ, Ταμείο Συνοχής ΙΙ, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες 2000-06)..
ΣΑΕΠ, Μ/8	:Συλλογική απόφαση έργων/ μελετών Περιφέρειας που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. την Ε.Ε για την Δ΄ Προγραμματική Περίοδο.
ΣΑΝΑ /8	Συλλογική απόφαση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης για έργα και μελέτες που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. για την Δ΄ Προγραμματική Περίοδο.

5.5.1 Περιεχόμενο συλλογικών αποφάσεων

Σε επίπεδο περιεχομένου οι συλλογικές αποφάσεις αφορούν πάντοτε ομοειδή έργα ή μελέτες ή διοικητικές δαπάνες του ιδίου Υπουργείου. Συγκεκριμένα, περιέχουν τα παρακάτω στοιχεία :

- α) Το εγκρινόμενο αναλυτικό πρόγραμμα εκτέλεσης έργων, προμηθειών κ.λ.π.
- β) Την διάρκεια ισχύος της συλλογικής απόφασης, στο πλαίσιο ενός ημερολογιακού έτους.
- γ) Την ένταξη του προγράμματος, στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων.
- δ) Πίνακα που διαφαίνονται αναλυτικά τα εγκρινόμενα έργα με την αναγραφή και τις πληρωμές που πραγματοποιήθηκαν μέχρι λήξεως του προηγούμενου έτους πληρωμών για την εξαγωγή της απαιτούμενης δαπάνης για την αποπεράτωσή του.
- ε) Ανάλυση των παραπάνω στοιχείων σχετικά με κρατικές πιστώσεις και συνεισφορές τρίτων, αν υπάρχουν.
- ζ) Το εγκρινόμενο όριο πληρωμών για το σύνολο των έργων ή καθ' ομάδας έργων. Το Υπουργείο μπορεί μάλιστα να προωθεί έργα μέχρι του συνόλου της αναγεγραμμένης στην συλλογική απόφαση πίστωσης, εις βάρος, βεβαίως, άλλων έργων, αποφεύγοντας έτσι την ανάγκη τροποποίησης της συλλογικής απόφασης.
- η) Καθορισμό των όρων χορηγήσεως των πιστώσεων σε τρίτους (δωρεάν ή με δάνειο), σε περίπτωση επιδότησης.
- θ) Έγκριση για την εφαρμογή ή μη των υφισταμένων, δημοσίων επενδύσεων, φορολογικών κλπ απαλλαγών.
- ι) Διάφορες γενικές ή ειδικές διατάξεις, σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης έργων κλπ.⁶³

Επίσης, οι Συλλογικές αποφάσεις (Σ.Α) έργων και μελετών περιλαμβάνουν τα εξής στοιχεία:

63

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ -ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ- ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ Δ1 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ, ΟΔΗΓΙΑΙ ΑΦΟΡΩΣΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ , ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΤΑΛΜΑΤΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΔΑΠΑΝΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, 1972

- Τον κωδικό αριθμό (δεκατετραψήφιο).
- Την ονομασία έργου / μελέτης
- Τη χωροταξική κατανομή έργου / μελέτης
- Κωδικό MIS (αφορά έργα ΕΣΠΑ)
- Τον προϋπολογισμό έργου / μελέτης
- Τις πληρωμές προηγούμενων ετών
- Το υπόλοιπο έργου / μελέτης για αποπεράτωση
- Πίστωση Έργου / Μελέτης σε ετήσια και τριμηνιαία βάση
- Τις νομικές δεσμεύσεις που πρόκειται να αναλάβουν σε τριμηνιαία βάση

Σήμερα, μέσω των Συλλογικών Αποφάσεων καθορίζονται αναλυτικά τα ακόλουθα: το περιεχόμενο, ο τρόπος και η διαδικασία πληρωμών που ακολουθείται από τους φορείς των ΣΑ για κάθε πράξη (έργο, δράση).

Οι ΣΑ διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες:

A) Στις απλές ΣΑ που σχετίζονται με τις πράξεις που υλοποιούνται από τους φορείς με αμιγώς εθνικούς πόρους

B) Στις ΣΑ που σχετίζονται με πράξεις που υλοποιούνται ή που είναι προς υλοποίηση μέσω Συγχρηματοδοτούμενων (από εθνικούς και Κοινοτικούς πόρους) προγραμμάτων.

Οι Συλλογικές Αποφάσεις εξειδικεύονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με το χωρικό επίπεδο αναφοράς (περιφερειακά έργα, έργα τοπικής αυτοδιοίκησης), το αντικείμενο τους (έργα, μελέτες) τους φορείς που τις υλοποιούν (Υπουργεία, ΔΕΚΟ, Δημόσιοι Οργανισμοί, ΟΤΑ), τα προγράμματα και τα έργα στα οποία αναφέρονται (π.χ. συγχρηματοδοτούμενα με την ΕΕ έργα, δανειοδοτούμενα έργα από διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, έργα που χρηματοδοτούνται από αμιγώς εθνικούς πόρους).

5.6 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2021-2025

Το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Προγραμματική Περίοδος ΕΠΑ 2021-2025, Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 38 της 31ης-8-2020 (Α' 174). Στο νέο θεσμικό πλαίσιο του ΕΠΑ διαμορφώνεται μέσα από ένα σύνολο αρχών και κανόνων που απορρέουν από το εθνικό και ενωσιακό δίκαιο. Το ΕΠΑ εισάγει τον μεσοπρόθεσμο αναπτυξιακό προγραμματισμό και διέπεται από τις αρχές της συμπληρωματικότητας, της επικουρικότητας, της αναλογικότητας και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών, διέπεται από τις αρχές της συμπληρωματικότητας, της επικουρικότητας, της αναλογικότητας και της αποτελεσματικότητας των πολιτικών. Έχει περιοδικό χαρακτήρα και πενταετή διάρκεια. Υπάρχει μάλιστα η δυνατότητα αναπροσαρμογής για ειδικούς λόγους που σχετίζονται με τον προγραμματισμό Επενδυτικών και Διαρθρωτικών Ταμείων της Ε.Ε. άλλες δεσμεύσεις της χώρας, τις φάσεις του οικονομικού κύκλου και το ύψος των διαθέσιμων πόρων. Στη συνέχεια, το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων το καταρτίζει θέτοντας τις προοπτικές ανά τομέα πολιτικής στο πλαίσιο των εθνικών αναπτυξιακών στόχων.

Η πρώτη Προγραμματική Περίοδος του ΕΠΑ αρχίζει την 01/01/2021 με την σταδιακή ενεργοποίηση των επιμέρους προγραμμάτων του έως την 31η Δεκεμβρίου 2021. Η έγκριση για τη λειτουργία του δόθηκε με την Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 38 της 31ης-8-2020 (Α' 174).

Τα Τομεακά Προγράμματα Ανάπτυξης (ΤΠΑ) και Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης (ΠΠΑ), από τα οποία απαρτίζεται το ΕΠΑ καταρτίζονται, αντίστοιχα, από τα αρμόδια Υπουργεία και τις Περιφέρειες. Τα επιμέρους αυτά προγράμματα περιλαμβάνουν τους στόχους του μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγραμματισμού στον τομέα ευθύνης του αντίστοιχου φορέα, με βάση τον προγραμματισμό του ΕΠΑ και την κατανομή των πόρων του ΕΠΑ που του αναλογούν.

5.6.1 Τομεακά Προγράμματα Ανάπτυξης

- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ ([ΦΕΚ 6450 12/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ([ΦΕΚ 4347/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ([ΦΕΚ 4637/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ([ΦΕΚ 6012 12/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ([ΦΕΚ 564 2/2022](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ([ΦΕΚ](#)

B' 3303/2021)

- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ([ΦΕΚ 6319 12/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ([ΦΕΚ 1443/2022](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΥ ([ΦΕΚ 5156/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ([ΦΕΚ 1193/2022](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ([ΦΕΚ 1368/2022](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ([ΦΕΚ Β' 3304/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ([ΦΕΚ 4451/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ([ΦΕΚ 1381/2022 – 1η Αναθεώρηση](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ([ΦΕΚ 6392 12/2021](#))
- ΤΠΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ([ΦΕΚ 5809/12-2021](#))

5.6.2 Περιφερειακά Προγράμματα Ανάπτυξης

- ΠΠΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ ([ΦΕΚ 6316 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ([ΦΕΚ 6538 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ([ΦΕΚ 6445 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ([ΦΕΚ 5926 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ([ΦΕΚ 5582 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ([ΦΕΚ 198 1/2022](#))
- ΠΠΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ([ΦΕΚ 6558 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ([ΦΕΚ 5878 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ([ΦΕΚ 106 1/2022](#))
- ΠΠΑ ΚΡΗΤΗΣ ([ΦΕΚ 5419 11/2021](#))

- ΠΠΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ([ΦΕΚ 6574 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ([ΦΕΚ 6289 12/2021](#))
- ΠΠΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ([ΦΕΚ 6410 12/2021](#))

Το ΕΠΑ δύναται να περιλαμβάνει και Ειδικά Προγράμματα (ΕΠ) αναπτυξιακών / επενδυτικών παρεμβάσεων.

5.6.3 Πόροι και επιλέξιμες κατηγορίες ΕΠΑ 2021-2025

Το ΕΠΑ υλοποιείται με τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων.

Καθώς η πρώτη προγραμματική περίοδο 2021-2025 του ΕΠΑ είναι μεταβατική, απαιτείται μια σχετική προσαρμογή στις νέες διαδικασίες προγραμματισμού.

Στις επιλέξιμες κατηγορίες έργων για χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ΕΠΑ, εκτός από τις δράσεις που μπορούν να ενταχθούν για χρηματοδότηση στο ΠΔΕ, περιλαμβάνονται ενδεικτικά και δράσεις όπως οι παρακάτω:

- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, ελεύθερων επαγγελματιών και επιστημόνων
- μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα
- ενίσχυση της απασχόλησης
- ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- διαχείριση των μεταναστευτικών ροών
- ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα
- χρηματοδότηση πράξεων με χρηματοδοτικά μέσα
- δράσεις υποστήριξης συγχρηματοδοτούμενων έργων, για την έναρξη και υλοποίησή τους,
- επιχορηγήσεις ιδιωτικών και δημόσιων φορέων για την παροχή Υπηρεσιών Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος (ΥΓΟΣ) και δαπάνες για τη διαχείριση και τη διοίκηση των διαφόρων ανωνύμων εταιρειών του Δημοσίου.

Το ΕΠΑ δεν χρησιμοποιείται για να χρηματοδοτεί πάγιες λειτουργικές ανάγκες του Δημόσιου Τομέα, όμως μπορούν να χρηματοδοτούνται επαναλαμβανόμενες επενδυτικές δράσεις. Οι κατηγορίες των επιλέξιμων χρηματοδοτούμενων έργων μπορούν να συμπληρώνονται με σχετική απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και

Επενδύσεων, ύστερα από τη σχετική εισήγηση του αρμόδιου Γενικού Γραμματέα Δημόσιων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ.

5.6.4 Προϋπολογισμός ΕΠΑ 2021-2025

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΠΑ για την πρώτη προγραμματική περίοδο ορίστηκε σε **10.000.000.000 ευρώ**. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα αύξησής του κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου ύστερα από κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης.

5.6.5 Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου και Εγχειρίδιο Διαδικασιών

Το Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων έχει εκδώσει την Υ.Α 62564/4.6.2021(Β' 2442) με τίτλο «Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου – Κανόνες επιλεξιμότητας δαπανών για τα προγράμματα του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης 2021-2025» με στόχο τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των παρεμβάσεων που χρηματοδοτούνται από το ΕΠΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 2021

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)⁶⁴ δίνει χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην αύξηση του ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση. Μέσω των χρηματοδοτήσεων του ενισχύονται κυρίως οι ακόλουθοι αναπτυξιακοί τομείς:

1. μεταφορές και περιβάλλον με έργα κυρίως υποδομών,
2. ενέργεια και επιχειρηματικότητα με έργα αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων και ενισχύσεις των ιδιωτικών επενδύσεων,
  1. ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου με δράσεις ενίσχυσης της κοινωνίας της γνώσης, και
  2. ενισχύονται πολιτικές με χρηματοδοτήσεις από εθνικούς πόρους για έργα και δράσεις που είναι σε συνάφεια και συνέργεια με τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ώστε να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Είναι προφανές ότι λόγω της δημοσιονομικής κρίσης που διανύει η χώρα απαιτείται περισσότερο από κάθε άλλη φορά, η αποτελεσματική κατανομή των περιορισμένων πόρων του ΠΔΕ⁶⁵.

Βασικός στόχος στην εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) 2021⁶⁶ είναι να κατανεμηθούν οι προκαθορισμένοι πόροι κατά τρόπο που να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αναπτυξιακό αποτέλεσμα για την επανεκκίνηση της

64

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 2021
<https://www.pde.gov.gr/gr/enimerosi/pdepde/2020/item/15012-2021.html?tmpl=component&print=1>

65

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 2021
<https://www.pde.gov.gr/gr/enimerosi/pdepde/2020/item/15012-2021.html?tmpl=component&print=1>

66

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 2021
<https://www.pde.gov.gr/gr/enimerosi/pdepde/2020/item/15012-2021.html?tmpl=component&print=1>

ελληνικής οικονομίας και την κοινωνία στο σύνολό της. Ειδικότερα σαφή επιδίωξη αποτελούν τα εξής :

- Η μεγαλύτερη δυνατή απορρόφηση των προβλεπόμενων πόρων του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020.
- Η αποτελεσματικότερη κατανομή των πόρων και η πραγματοποίηση προγραμμάτων και έργων που χρηματοδοτούνται από το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ για την προώθηση των αναπτυξιακών στόχων των Φορέων.
- Η έναρξη και ταχύτατη υλοποίηση των έργων που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης.
- Η υλοποίηση έργων για την αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών της υγειονομικής κρίσης (πανδημία covid-19).
- Η ολοκλήρωση των έργων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013 για την αποφυγή επιστροφής πόρων.

Ως απαραίτητες προϋποθέσεις για τα ανωτέρω κρίνεται ο ορθός προγραμματισμός και η επικέντρωση στην επίτευξη των στόχων. Ειδικότερα ο δημοσιονομικός προγραμματισμός του ΠΔΕ είναι μια διαδικασία που ξεκινάει με την έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Οικονομικών για την κατανομή ορίου πιστώσεων ανά ΣΑ. Στη συνέχεια αποστέλλεται η Εγκύκλιος Κατάρτισης από το ΥπΑνΕπ προς τους φορείς χρηματοδότησης με τα όρια δαπανών ανά φορέα και την υποβολή προτάσεων από τους τελευταίους. Η Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων του ΥπΑνΕπ προβαίνει στην έκδοση των αρχικών Συλλογικών Αποφάσεων στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα ενδεικτικά τριμηνιαία όρια πιστώσεων ανά έργο, ο συνολικός προϋπολογισμός, ο φορέας υλοποίησης και η χωροθέτηση κάθε έργου. Οι πιστώσεις που εγκρίνονται αποτελούν το όριο δαπανών του φορέα για το κάθε τρίμηνο και στην περίπτωση που δεν αξιοποιηθούν μεταφέρονται αυτόματα στο επόμενο τρίμηνο.

Βάσει του ν. 4635/2019 και της Υπουργικής Απόφασης σχετικά με το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου των Προγραμμάτων του ΕΠΑ⁶⁷ , οι βασικοί φορείς - δρώντες που συμβάλλουν στο σχεδιασμό και την υλοποίησή του είναι οι ακόλουθοι:

67

Υ.Α. αρ. 62564/2021 (Β 2442), «Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου - Κανόνες επιλεξιμότητας δαπανών για τα προγράμματα του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) 2021-2025.» Υ.Α. Αριθ. 62564/2021, «Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου - Κανόνες επιλεξιμότητας δαπανών για τα προγράμματα του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) 2021-2025.» (ΦΕΚ 2442/Β/07.06.2021).

1. Ο Υπουργός Ανάπτυξης και Επενδύσεων,
1. Η Υπηρεσία Συντονισμού του ΕΠΑ, δηλαδή η Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, που ασχολείται με το συντονισμό των διαδικασιών σχεδιασμού και υλοποίησης του ΕΠΑ και των προγραμμάτων του, για να καταρτίζει το σχέδιο του ΕΠΑ. Επίσης εκτελεί τις αναγκαίες ενέργειες για τη χρηματοδότηση και υλοποίηση του προγράμματος Τεχνικής Βοήθειας, το οποίο θα υποστηρίξει διοικητικά το σύστημα διαχείρισης του ΕΠΑ.
2. Το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο με πράξη του εγκρίνει το σχέδιο του ΕΠΑ και τον προϋπολογισμό των ΤΠΑ.
3. Το Υπουργείο Οικονομικών, και ειδικότερα το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, λαμβάνουν από κοινού αποφάσεις για το ύψος του προϋπολογισμού των Προγραμμάτων Ανάπτυξης και τον συνολικό προϋπολογισμό του ΕΠΑ, καθώς το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων είναι τμήμα του κρατικού προϋπολογισμού,
4. Οι Φορείς Χρηματοδότησης/Εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, αφορούν τα Υπουργεία και τις Περιφέρειες, καθώς είναι οι μόνοι που έχουν την αρμοδιότητα βάσει νόμου να υποβάλουν προς έγκριση Πρόγραμμα Ανάπτυξης.
5. Οι πολιτικοί Προϊστάμενοι των Υπουργείων και Περιφερειών (Υπουργοί, Περιφερειάρχες), οι οποίοι καλούνται να δώσουν τις κατευθύνσεις πολιτικής για την κατάρτιση των αναπτυξιακών προγραμμάτων του τομέα πολιτικής ή της χωρικής ενότητας ευθύνης τους
6. Οι Υπηρεσίες Κατάρτισης των Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων Ανάπτυξης ή οι Ομάδες Κατάρτισης, που έχουν αναλάβει από τους Φορείς Χρηματοδότησης την κατάρτιση των ΤΠΑ και 111 ΙΑ,
7. Οι Υπηρεσίες Διαχείρισης των Τομεακών και Περιφερειακών Προγραμμάτων Ανάπτυξης, οι οποίες θα αναλάβουν την αξιολόγηση και την επιλογή βάσει των αναπτυξιακών κριτηρίων του Προγράμματός τους αλλά και την παρακολούθηση και έλεγχο για την υλοποίησή τους,

Το Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων εξέδωσε την Εγκύκλιο οδηγιών για την έγκριση και χρηματοδότηση του ΠΔΕ (Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων) 2022 και τον Προγραμματισμό Δαπανών του ΠΔΕ για τα έτη 2023-2025. Περιλαμβάνει

πρόβλεψη για την ένταξη των έργων που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης, καθώς, σύμφωνα με το αρ.42 του ν.4772/2021 ως ισχύει. Τα έργα αυτά θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης, για να υλοποιηθούν μέσω του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ. Τα όρια δαπανών ΠΔΕ για τις 13 αιρετές Περιφέρειες, δεδομένου ότι οι πιστώσεις των Περιφερειών εγγράφονται στον Προϋπολογισμό του ΥΠΑΝΕΠ, εμφανίζονται στον Πίνακα 7 της Εγκυκλίου, σύμφωνα με τη σχετική Υπουργική Απόφαση που εκδόθηκε κατ' εφαρμογή της παρ.4 του αρ.80 του ν.4270/2014).

Ακολουθεί ο Πίνακας για τις Περιφέρειες⁶⁸:

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΔΕ 2020			
			<i>ποσά σε ευρώ</i>
Περιφέρεια	Συγχρημ/μενο ΠΔΕ	Εθνικό ΠΔΕ	Σύνολο
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	95.000.000	10.400.000	105.400.000
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	175.000.000	24.700.000	199.700.000
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	80.000.000	6.500.000	86.500.000
ΗΠΕΙΡΟΣ	75.000.000	8.450.000	83.450.000
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	95.000.000	12.150.000	107.150.000
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	35.000.000	4.050.000	39.050.000
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	95.000.000	10.850.000	105.850.000
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	40.000.000	9.900.000	49.900.000
ΑΤΤΙΚΗ	210.000.000	35.800.000	245.800.000
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	65.000.000	10.450.000	75.450.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	50.000.000	6.700.000	56.700.000
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	60.000.000	9.200.000	69.200.000
ΚΡΗΤΗ	75.000.000	10.850.000	85.850.000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	<i>airetos.gr</i> 1.150.000.000	160.000.000	1.310.000.000

68

<https://www.airetos.gr/i-egkyklios-gia-to-pde-2022-kai-2023-2025-ta-oria-twn-perifereion.aspx>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Διαχρονική Εξέλιξη του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Παρακάτω παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του ΠΔΕ από το 2010 και μέχρι τις μέρες μας.

7.1 Συνοπτική Θεώρηση Διαχρονικής Εξέλιξης ΠΔΕ

I. Κατά τη χρονική περίοδο 1976 - 1980 εστιάζεται το ενδιαφέρον σε «παραδοσιακά επιδοτούμενους» τομείς, όπως την γεωργία, αλιεία αλλά και σε πιο εξειδικευμένους τομείς όπως είναι τα σχολικά κτίρια ή τα μουσεία.

II. Από το έτος 1980 ως και το έτος 1992 διακρίνεται μια σημαντική διαφοροποίηση τόσο στον αριθμό των κατηγοριών όσο και σε αυτές τις κατηγορίες που περιλαμβάνει το ΠΔΕ π.χ. κατηγορίες όπως «Αεροπορία - Αεροπλοΐα» ή «Δρόμοι - Γέφυρες», «Λιμάνια» φαίνονται να έχουν ενσωματωθεί σε μια ενιαία κατηγορία «Μεταφορές».

III. Κατά την χρονική περίοδο από το 1993 ως το 2005 η κατηγοριοποίηση των επενδύσεων δεν παρουσιάζει αξιολογικές μεταβολές.

IV. Επίσης, το ΠΔΕ 2005 - 2009 εστιάζει σε δράσεις ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που αποτελούν τον κύριο κορμό της ελληνικής οικονομίας, καθώς δρουν ως μοχλός για την απασχόληση και τη βελτίωση του οικονομικού κλίματος.

V. Η οικονομική πολιτική έχει θέσει σαν στόχο την ενίσχυση της υγιούς ανάπτυξης της οικονομίας σε μακροχρόνια βάση, της απασχόλησης και της περαιτέρω ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής. Η πολιτική των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στοχεύει στην ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας, στην εξωστρέφεια και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας του κράτους. Στη συνέχεια λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, η επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας, οι υποχρεώσεις της χώρας στο πλαίσιο της συμμετοχής της στην ευρωζώνη. Μέσα στο κλίμα της βαθιάς οικονομικής κρίσης, βαρύτητα δίδεται στις δεσμεύσεις της χώρας βάσει του Ευρωπαϊκού Συμφώνου Σταθερότητας έπειτα από την επιβολή των μνημονίων. Πρόσφατα, μέσα στο τεταμένο κλίμα της κρίσης της

πανδημίας του Covid-19 η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας φαίνεται να επηρεάζεται δραστικά βάσει της Εκθεσης του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος του 2021.

VI. Σύγκριση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων Ελλάδας με εκείνο άλλων χωρών ή κρατών-μελών της Ε.Ε.

VII. Προοπτικές/ Πόροι και επιλέξιμες κατηγορίες ΕΠΑ 2021-2025

Ως βασικός στόχος τίθενται η επιτυχής έξοδος από την εποπτεία και η μετάβαση της χώρας σε μια οικονομία με μεγάλη εξωστρέφεια που θα παράγει προϊόντα και υπηρεσίες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, η αύξηση της απασχόλησης που θα βοηθήσει το εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό να ενσωματωθεί στην οικονομία, μειώνοντας τη μετανάστευση, ιδιαίτερα του επιστημονικού δυναμικού, και περιορίζοντας την περαιτέρω μείωση του πληθυσμού της χώρας.

7.2 Έτος 2010

Το 2010⁶⁹ η Ελλάδα φαίνεται ότι αντιμετώπισε ένα διπλό στόχο - πρόκληση: την προσαρμογή των δημοσίων οικονομικών της χώρας μέσα από μια αποτελεσματική δημοσιονομική και διαρθρωτική πολιτική με στόχο τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους και τη διασφάλιση για τα επόμενα χρόνια των κατάλληλων συνθηκών για μια οικονομική ανάκαμψη και συνεχή ανάπτυξη της οικονομίας της ανεξάρτητα από τις όποιες διαρθρωτικές αδυναμίες της, στοχεύοντας σε μια οικονομία με προσανατολισμό την αειφόρα - βιώσιμη πορεία ανάπτυξης. Μέσα σε ένα σταθερό οικονομικό περιβάλλον, θα οδηγηθεί στην αποτελεσματική αξιοποίηση των δημοσίων πόρων, μειώνοντας ταυτόχρονα το φαινόμενο απώθησης (crowding out) των ιδιωτικών κεφαλαίων.

69

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, *Επικαιροποιημένο Ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας & Ανάπτυξης Περιλαμβάνει Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων ΣΧΕΔΙΟ*, Αθήνα 2010, σελ. 4.

Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη⁷⁰ που παρουσιάστηκε κατά την προηγούμενη δεκαετία έληξε απότομα το 2008, με ένα ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ να επιβραδύνεται στο 2,0% το 2008 από μέση αύξηση στο 4,5% των δύο προηγούμενων ετών. Χρειάστηκε λοιπόν να υποβληθεί ένα *Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης*, να προωθηθούν σχέδια *Συμπράξεων Δημόσιου & Ιδιωτικού Τομέα* (Ν.3389/2005). Η Ελλάδα προχώρησε στην εφαρμογή του Νόμου περί Συμπράξεων με τη χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, με τη βοήθεια πρωτοβουλιών της ΕΤΕπ (όπως οι JEREMIE και JESSICA). Το Ελληνικό Αναπτυξιακό Ταμείο (ΕΑΤ) αρχίζει να λειτουργεί για να αναδιοργανώνει τις επενδύσεις, συντονίζοντας τη χρηματοδότηση των έργων, εποπτεύοντας και χορηγώντας τους οικονομικούς πόρους σε οικονομικά βιώσιμα έργα, σε συνεργασία με κρατικούς φορείς, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και κρατικά ή ιδιωτικά ταμεία, για την προσέλκυση και προαγωγή επενδυτικών δραστηριοτήτων.

Το 2010⁷¹ η εφαρμογή του Μνημονίου βοήθησε να αποτραπεί η χρεοκοπία αρχής γενομένης με την εφαρμογή της Συμφωνίας Στήριξης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), σε τρεις διαδοχικές αξιολογήσεις, ποέβησαν σε θετική εκτίμηση σχετικά με την πορεία εφαρμογής των όρων του Μνημονίου, γεγονός που άνοιξε το δρόμο στη συνέχιση της χρηματοδότησης χωρίς καθυστερήσεις. Η πραγματική οικονομία φαίνεται να εξελίχθηκε δυσμενέστερα από ό,τι αρχικά αναμενόταν λόγω της μείωσης της εγχώριας ζήτησης.

Οι εξελίξεις στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας δεν επέτειναν την ύφεση, παρά την περιορισμένη εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Πράγματι, η μεταβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου συνέβαλε θετικά στο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ το 2010, όπως και το 2009. Καθώς οι εισαγωγές παρουσίασαν μείωση και οι εξαγωγές αύξηση, η θετική συμβολή του εξωτερικού τομέα πέτυχε να αντισταθμίσει την αρνητική επίδραση της εγχώριας ζήτησης. Επίσης, βελτιώθηκε η ανταγωνιστικότητα, αλλά παραμένει ακόμα μεγάλη η συσσωρευμένη απώλεια του εισοδήματος, αν και

70

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, Επικαιροποιημένο Ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας & Ανάπτυξης Περιλαμβάνει Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων ΣΧΕΔΙΟ, Αθήνα 2010, σελ. 50.

71

Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2011, σελ. 39 <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

υποβοηθούμενη από την ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου και δευτερευόντως από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Καθώς οι εγχώριοι πόροι που θα μπορούσαν να διοχετευθούν στην ανάπτυξη είναι περιορισμένοι, πρέπει να κατευθυνθούμε προς την δραστική αύξηση της εισαγόμενης αποταμίευσης, να προσελκυστούν δηλαδή ξένες άμεσες επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των πολύπλευρων ωφέλειών από το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων, με τη δημιουργία ελκυστικών ευκαιριών για την εισροή ξένων κεφαλαίων.⁷²

Το 2010 οι πραγματικές συνολικές (δημόσιες και ιδιωτικές) ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου εμφάνισαν μείωση κατά 16,5%, λόγω της σημαντικής υποχώρησης των δαπανών για εξοπλισμό, μεταφορές και μηχανήματα, καθώς και τον περιορισμό των επενδύσεων σε κατοικίες, με αποτέλεσμα να μεταβληθεί η σύνθεση των επενδύσεων, από τις κατοικίες σε μηχανολογικό και λοιπό κεφαλαιουχικό εξοπλισμό. Η έλλειψη κεφαλαίων που παρατηρήθηκε αποδεικνύεται και από τη σημαντική επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις (το Δεκέμβριο του 2010 ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις βρισκόταν κοντά στο 1%). Η Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις (που καλύπτει και τις επιχειρήσεις) δείχνει ότι το δεύτερο εξάμηνο του 2010 τα αυστηρότερα κριτήρια εκ μέρους των τραπεζών συνέβαλαν στη σημαντική επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης και αυτό γιατί η μείωση για τρίτο συνεχόμενο έτος των επενδύσεων είναι σε θέση να επηρεάζει τόσο το τρέχον ΑΕΠ όσο και το ρυθμό μεταβολής του δυνητικού προϊόντος. Ωστόσο, είναι θετικό το γεγονός ότι οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, οι οποίες λόγω της ενσωματωμένης τεχνολογίας συμβάλλουν και στην άνοδο της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας, δεν παρουσιάζουν μείωση τα τελευταία χρόνια στον ίδιο βαθμό με τις επενδύσεις σε κατοικίες.⁷³

Κατά τη διάρκεια του 2010 αποφασίστηκε αρκετές φορές να περικοπούν οι δαπάνες του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), με αποτέλεσμα οι δαπάνες για επενδύσεις να ελαττωθούν κατά 11,9%, έναντι στόχου για μείωση κατά 4,0% στο ΠΟΠ, και να αγγίξουν τα 8.447 εκατ. ευρώ ή 3,7% του ΑΕΠ. Ταυτόχρονα τα έσοδα

72

Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2011, σελ. 39.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

73

Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2011, σελ. 68.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

του ΠΔΕ εμφάνισαν αύξηση κατά 50,6% το 2010, έναντι στόχου για αύξηση κατά 59,7%.⁷⁴ Σημαντικό ήταν το αναπτυξιακό αποτύπωμα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, των οποίων η συνολική ισχύς έφθασε στο τέλος του 2010 τα 1.736 MW, από 1.446 MW το 2009. Τα αναντίρρητα περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά οφέλη³ από τις επενδύσεις στον τομέα των ΑΠΕ θα πρέπει να ενταχθούν στον ευρύτερο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της οικονομίας.⁷⁵

7.3 Έτος 2011

Ουσιαστικά, αλληλεπιδρούν έντονα η ύφεση και οι χρηματοδοτικές ροές.⁷⁶ Λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και του κλίματος αβεβαιότητας για τη δυνατότητα εξόδου επιδείνωθηκαν σε σημαντικό βαθμό οι χρηματοπιστωτικές συνθήκες τα δύο τελευταία χρόνια. Δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής ήταν ο αποκλεισμός των ελληνικών τραπεζών από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές και η συνεχής μείωση του υπολοίπου των καταθέσεων, αφού από το τέλος Οκτωβρίου του 2009 μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου του 2012 οι τραπεζικές καταθέσεις του εγχώριου ιδιωτικού τομέα συρρικνώθηκαν κατά τουλάχιστον 70 δισεκ. ευρώ, ένα ποσό δηλαδή που αντιστοιχεί στο ένα τρίτο περίπου του ΑΕΠ. Αυτό περιόρισε αισθητά τις χρηματοδοτικές δυνατότητες των τραπεζών επηρεάζοντας δυσμενώς, πέρα από τις καταθέσεις, τη ροή χρηματοδοτικών πόρων για άμεσες επενδύσεις και την απορρόφηση κονδυλίων από τα Ταμεία της ΕΕ. Όλες αυτές οι εξελίξεις, σε συνδυασμό και με τη μείωση των τραπεζικών πιστώσεων επέτειναν την ύφεση. Ταυτόχρονα, είναι εμφανές ότι η ύφεση συνέβαλε στην υποχώρηση της ζήτησης δανείων, καθώς η γενικευμένη αύξηση του πιστωτικού κινδύνου δεν ευνόησε την προσφορά δανείων. Συνεπώς, για να ανακάμψει η οικονομία πρέπει να τεθεί σε κίνηση ένας ενάρετος κύκλος, όπου η

74

Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2011, σελ. 131.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

75

Έκθεση του Διοικητή για το 2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2011, σελ. 189.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

76

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ.27.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

βελτίωση των προοπτικών της οικονομίας θα στηρίζει την ενδυνάμωση των τραπεζών και με τη σειρά της η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Με αυτόν τον τρόπο θα διοχετεύονται δανειακοί πόροι στην πραγματική οικονομία, ανατροφοδοτώντας τις θετικές προοπτικές κ.ο.κ.

Πρώτον, θα αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη, η οποία σε πρώτη φάση θα μπορούσε να βοηθήσει στην επαναφορά τραπεζικών καταθέσεων και ακολούθως στον επαναπατρισμό κεφαλαίων που έχουν διοχετευθεί στο εξωτερικό. Έτσι θα μπορούσε να βελτιωθεί σημαντικά η ρευστότητα.

Δεύτερον, σημαντική είναι η προσέλκυση χρηματοδοτικών πόρων από πηγές πέραν του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω των ιδιωτικοποιήσεων και της απορροφητικότητας των κονδυλίων του ΕΣΠΑ. Τέλος, θα πρέπει επίσης να ληφθεί μέριμνα για τα κεφάλαια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων που θα διοχετευθούν στις επιχειρήσεις με τη διαμεσολάβηση των εγχώριων τραπεζών.⁷⁷

Συγκεκριμένα, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ προβλέπεται από το ΔΝΤ να αγγίζει το -0,3%, καθώς τόσο η ιδιωτική κατανάλωση όσο και οι επενδύσεις αναμένεται να υποχωρήσουν. Παράλληλα, η εξωτερική ζήτηση εκτιμάται ότι θα επηρεαστεί δυσμενώς από την κάμψη του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ και του διεθνούς εμπορίου.⁷⁸

7.3.1 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Σαν αποτέλεσμα των μνημονιακών πολιτικών που άρχισαν να εφαρμόζονται στη χώρα είχαμε και το 2011 τη συνέχιση της εφαρμογής της πολιτικής της μείωσης των δαπανών του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), με αποτέλεσμα οι δαπάνες για δημόσιες επενδύσεις να μειωθούν ακόμα πιο πολύ (περίπου κατά 21,8%), μετά από αντίστοιχη μείωση κατά 11,8% το 2010. Έτσι, αν και απόλυτα αναγκαίες για τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, οι δημόσιες επενδύσεις δυστυχώς περιορίστηκαν σε 6.608 εκατ. ευρώ ή 3,1% του ΑΕΠ. Αντίθετα, τα έσοδα του ΠΔΕ

77

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ.28.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

78

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ. 38.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

παρουσίασαν αύξηση κατά 22,7% το 2011, έναντι αύξησης κατά 50,6% το 2010. Λόγω των εξελίξεων αυτών, το έλλειμμα του ΠΔΕ ελλατώθηκε αγγίζοντας τα 2.838 εκατ. ευρώ ή 1,3% του ΑΕΠ, έναντι 2,4% του ΑΕΠ το 2010.⁷⁹

Ένδεικτικό είναι ότι το 2011 οι συνολικές (δημόσιες και ιδιωτικές) πραγματικές ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου παρουσίασαν μείωση κατά 20,7%. Αυτό το αποτέλεσμα προέρχεται βασικά από τη μεγάλη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων σε κατοικίες (-23,6% ή -6,7 εκατ. μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά στη μεταβολή των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου),³ σε μέσα μεταφοράς (-38,9%, ή -6,5 εκατ. μονάδες) και σε έργα υποδομών (-19,1%, ή -5,4 εκατ. μονάδες). Όσον αφορά τις επιχειρήσεις αναφέρονται ως αιτίες της μείωσης των δαπανών για επενδύσεις το 2011 η αρνητική επίδραση της οικονομικής πολιτικής, η αύξηση της φορολογίας των κερδών, η περιορισμένη διαθεσιμότητα σε συνάρτηση με το υψηλό κόστος των κεφαλαίων καθώς και το χαμηλό επίπεδο των κερδών τους.⁸⁰

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα συμμετέχουν στην αύξηση κεφαλαίου, ιδίως τραπεζών, ενώ πολύ λιγότερο αφορούν τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων, ενώ στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου το 2011 παρατηρήθηκε καθαρή εκροή κεφαλαίων λόγω μείωσης των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου κατά 24,1 δισεκ. ευρώ, έναντι εκροής 33,0 δισεκ. ευρώ το 2010. Όσον αφορά τις ‘λοιπές’ επενδύσεις για το 2011 υπήρξε καθαρή εισροή (αύξηση των υποχρεώσεων) ύψους 35,6 δισεκ. ευρώ, έναντι καθαρής εισροής 42,5 δισεκ. ευρώ το 2010.⁸¹

79

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ. 120.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

80

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ. 52.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

81

Έκθεση του Διοικητή για το 2011, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2012, Σελ. 104.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

7.4 Έτος 2012

Η ελληνική οικονομία βρέθηκε σε κρίσιμο σημείο και αποτελεί σημαντική πρόκληση για τα επόμενα έτη η ενεργοποίηση πηγών ανάπτυξης, διότι, μεταξύ πολλών άλλων, σε όποια αντίθετη περίπτωση τα φορολογικά έσοδα δεν είναι αρκετά για να καλύψουν τις δημόσιες δαπάνες.⁸² Στις πιο πολλές περιπτώσεις, οι εισροές Ξένων Αμεσων Επενδύσεων στη διάρκεια της περιόδου 2001-2008 σχετιζόνταν με εξαγορές ελληνικών επιχειρήσεων, από τις οποίες αρκετές εμφανίζονταν ως πρώην δημόσιες επιχειρήσεις που αποκρατικοποιήθηκαν. Ένα πολύ πιο μικρό ποσοστό αφορά πιο παραγωγικές για την οικονομία επενδύσεις, όπως είναι η ίδρυση νεοφυών επιχειρήσεων ή η επέκταση υφιστάμενων επιχειρήσεων. Παρατηρήθηκε επίσης σχετική επιβράδυνση των επενδύσεων για εξαγορές και συγχωνεύσεις. Αρνητικά επηρέαστηκαν οι επενδύσεις από την περαιτέρω συρρίκνωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) το 2012⁸³ (6,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 6,5 δισεκ. ευρώ το 2011).

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, κρίνεται απαραίτητη η υψηλή απορροφητικότητα και η κατά το δυνατόν πιο αποτελεσματική αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων. Ύστερα μάλιστα, από την σχετική απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (την 8ης Φεβρουαρίου 2013) η συνολική χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία για την περίοδο 2014-2020 για την Ελλάδα μπορεί να αγγίξει ακόμα και τα 18,3 δισεκ. ευρώ. Συγκεκριμένα, 14,5 δισεκ. ευρώ θα προέλθουν από το νέο ΕΣΠΑ, ενώ η αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προέβλεπε 11,2 δισεκ. ευρώ.⁸⁴ Τα κεφάλαια αυτά μπορούν να ενισχύσουν σημαντικά τη ζήτηση συμβάλλοντας αποφασιστικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.⁸⁵

82

Έκθεση του Διοικητή για το 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, σελ. 58
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

83

Έκθεση του Διοικητή για το 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, σελ. 62
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

84

Έκθεση του Διοικητή για το 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, σελ. 25.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

85

Έκθεση του Διοικητή για το 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, σελ. 25.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

Έτσι, σε αυτές τις τόσο δύσκολες συνθήκες χαμηλής για την επενδυτική δραστηριότητα και την ύπαρξη ανεπαρκούς ρευστότητας, οι κοινοτικοί πόροι θα συνδράμουν στο να καλυφθούν σοβαρά κενά στη χρηματοδότηση νέων επενδύσεων, από τη στιγμή που θα αξιοποιηθούν αποτελεσματικά. Είναι, ακόμη, αναγκαίο να υλοποιηθεί ο ολικός ανασχεδιασμός των διαδικασιών διαχείρισης των πόρων του ΕΣΠΑ. Κάτι τέτοιο θα επιταχύνει την απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων εξαλείφοντας όσες χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες υφίστανται ακόμη.⁸⁶

7.5 Έτος 2013

Το 2010, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έγινε κρίση δημόσιου χρέους στη ζώνη του ευρώ, και απειλήθηκε σοβαρά η σταθερότητα της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Μάλιστα η Ελλάδα είχε ήδη αποδειχθεί η πιο αδύναμη οικονομία της ζώνης του ευρώ, με κύρια χαρακτηριστικά την ύπαρξη μεγάλων ελλειμμάτων (τόσο το δημοσιονομικό όσο και αυτό του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών), υψηλό δημόσιο χρέος και, το κυριότερο και το πιο δυσεπίλυτο από όλα, τα σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα. Για αυτό ακριβώς, στις αρχές Μαΐου του 2010 λήφθηκε η απόφαση σε επίπεδο Ε.Ε. να στηριχθεί η ελληνική οικονομία με μια μεγάλη δανειοδότηση από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και από το ΔΝΤ, συνολικού ύψους 110 δισεκ. ευρώ, αφού προηγήθηκε σχετικό αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης και με την βασική προϋπόθεση την κατάρτιση ενός προγράμματος οικονομικής προσαρμογής. Την ίδια περίοδο λήφθηκε η απόφαση να θεσπιστεί ένα προσωρινό **Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας**⁸⁷ (EFSF) με χρηματοδοτική δυνατότητα ύψους 440 δισεκ. ευρώ (ένα πρόσθετο ποσό 60 δισεκ. ευρώ είναι επίσης διαθέσιμο με την εγγύηση του προϋπολογισμού της ΕΕ), με στόχο την αντιμετώπιση αναλόγων κρίσεων στο μέλλον και την προστασία της σταθερότητας της ζώνης του ευρώ. Στη συνέχεια αποφασίστηκε από τους Ευρωπαίους ηγέτες η δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού αντιμετώπισης κρίσεων, του **Ευρωπαϊκού**

86

Έκθεση του Διοικητή για το 2012, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2013, σελ. 171.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

87

Έκθεση του Διοικητή για το 2013, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2014, σελ. <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2013.pdf>, σελ. 30, 31.

Μηχανισμού Σταθερότητας. Ο μηχανισμός τέθηκε σε ισχύ το Σεπτέμβριο του 2012, με αντικειμενικό στόχο να διασφαλιστεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα και της ζώνης του ευρώ γενικότερα.

Το Μάρτιο του 2012 οι ηγέτες 25 κρατών-μελών της ΕΕ (εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου και της Τσεχίας) υπέγραψαν τη “Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση της ΟΝΕ”, γνωστή ως “Δημοσιονομικό Σύμφωνο” όσον αφορά τις δημοσιονομικές της διατάξεις, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2013. Τα συμβαλλόμενα μέρη είναι υποχρεωμένα να καταρτίζουν πλέον ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό προϋπολογισμό, καθώς και ένα διορθωτικό μηχανισμό, ο οποίος θα λειτουργεί ευθύς αμέσως μόλις παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις από το μεσοπρόθεσμο στόχο ή την πορεία προσαρμογής προς αυτόν. Καθώς η κρίση κατέδειξε ότι οι δυσκολίες σε μία χώρα της ζώνης του ευρώ μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τις άλλες χώρες-μέλη, κρίθηκε αναγκαία η ενισχυμένη οικονομική και δημοσιονομική εποπτεία, ώστε να προλαμβάνονται τα προβλήματα προτού αποκτήσουν συστημικό χαρακτήρα.

Σημαντικά θα βοηθήσει τόσο η έγκριση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, ο οποίος θα λειτουργήσει έως το Νοέμβριο του 2014, όσο και η γενική προσέγγιση την οποία αποφάσισε το Συμβούλιο της ΕΕ όσον αφορά τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης, ο οποίος σε συνδυασμό με τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό, θα συμβάλει σημαντικά προς την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης. Σύμφωνα με την ΕΚΤ, είναι θεμελιώδης η δημιουργία ενός ισχυρού Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης ο οποίος θα είναι θα παρέχει επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους μέσα από μια απλή διαδικασία λήψεως αποφάσεων.

Παρατηρήθηκε ότι ενώ οι δαπάνες προσωπικού περιορίστηκαν σε 12,4% του ΑΕΠ το 2012, από 13,4% του ΑΕΠ το 2009, η ενδιάμεση κατανάλωση του Δημοσίου περιορίστηκε κατά 2,4% του ΑΕΠ, τη στιγμή που οι δημόσιες επενδύσεις μειώθηκαν κατά 1,3% του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα να αγγίζουν τιμές της τάξεως του σε 5,0% και 1,8% του ΑΕΠ αντίστοιχα το 2012. Συγκεκριμένα, η μείωση των πρωτογενών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ δημιουργήθηκε από τον περιορισμό των δαπανών προσωπικού, τη μείωση της ενδιάμεσης καταναλωτικής δαπάνης του Δημοσίου και τη δραστική περικοπή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων⁸⁸.

---

88 Έκθεση του Διοικητή για το 2013, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2014, σελ.123
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2013.pdf>

7.5.1 ΕΣΠΑ 2014-2020

Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014-2020⁸⁹ συνιστά το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας. Αναφορικά με τους πόρους του λαμβάνει βοήθεια από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ουσιαστική επιδίωξη του ΕΣΠΑ είναι η αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών της χώρας που οδήγησαν στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης καθώς επίσης και των επακόλουθων οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Επίσης, το ΕΣΠΑ 2014-2020 είχε σαν στόχο να επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι έναντι της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για την προαγωγή μιας ανάπτυξης προς τις εξής κατευθύνσεις:

- έξυπνης, με αποτελεσματικότερες επενδύσεις στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία,
- βιώσιμης, χάρη στην αποφασιστική μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, και
- χωρίς αποκλεισμούς, με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στη μείωση της φτώχειας.

Το αναπτυξιακό όραμα του ΕΣΠΑ είναι:

«Η συμβολή στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρεφή, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.»⁹⁰

Καθοριστικό ρόλο στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιόδου 2014-2020 έπαιξε η εκπόνηση της εθνικής Στρατηγικής και των περιφερειακών Στρατηγικών Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση . Υπό αυτή την έννοια, η χώρα και οι Περιφέρειές της εντόπισαν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες θα μπορούσαν να οικοδομήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα επικεντρώνοντας σε αυτές τους διαθέσιμους πόρους και τις προσπάθειες προκειμένου να επιτευχθούν σημαντικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Σε εθνικό επίπεδο έχουν προσδιοριστεί οκτώ κλάδοι στους

89

<https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

90

<https://www.ggde-espa.gov.gr/development-programms/>

οποίους θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα και αναμένεται να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση. Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής: Αγρο-διατροφή, Υγεία – φάρμακα, Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, Ενέργεια, Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, Μεταφορές, Υλικά – κατασκευές, Τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες.

Ένα άλλο ιδιαίτερο στοιχείο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιόδου 2014-2020 αφορά τις Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, τα οποία είναι εργαλεία ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών σε περιοχές που παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα ή διακρίνονται από σημαντικές αναπτυξιακές δεξιότητες. Μέσω αυτών υλοποιούνται συνδυασμένες επενδύσεις, οι οποίες χρηματοδοτούνται από περισσότερα του ενός Ταμεία, στοχεύοντας στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων ή την πλήρη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μιας περιοχής.

Το ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελείται από 20 Προγράμματα, από τα οποία τα 7 είναι Τομεακά και τα 13 Περιφερειακά:

7.6 Έτος 2014

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων για το έτος 2014 παρέχει χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που θα συμβάλλουν στην ανανέωση και την αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας και θα στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.⁹¹

Οι Πρωτοβουλίες της νέας Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσα από το διαμορφωμένο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Επενδυτικού Σχεδίου⁹² είναι βαρύνουσας σημασίας. Την περίοδο του 2014 η **νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή** με πρόεδρο τον Ζαν Κλωντ Γιούνκερ παρουσίασε το πρόγραμμα της νέας Επιτροπής που βασίζεται στην ενίσχυση των επενδύσεων, την προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και τη δημοσιονομική σταθερότητα. Συγκεκριμένα, με γνώμονα τις δέκα κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής του προέδρου Γιούνκερ, το πρόγραμμα της Επιτροπής για το 2015 επικεντρώνεται σε

91

Έκθεση του Διοικητή για το 2014, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2015, σελ. 146.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2014.pdf>

92

Έκθεση του Διοικητή για το 2014, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2015, σελ.37.
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2014.pdf>

23 πρωτοβουλίες. Χαρακτηριστικά, το **Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Σχέδιο** είναι μία πρωτοβουλία για την κινητοποίηση 315 δισεκ. ευρώ για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Το Σχέδιο αυτό δρομολογήθηκε από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) μέσω της δημιουργίας ενός **Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων**. Μάλιστα, τα κράτη-μέλη θα μπορούν να συνεισφέρουν στο Ταμείο διάφορα ποσά ανάλογα με τις δυνατότητές τους.

Οι δραστηριότητες του Ταμείου θα αφορούν τόσο στρατηγικές επενδύσεις ευρωπαϊκής σημασίας σε ευρυζωνικά και ενεργειακά δίκτυα, μεταφορές, εκπαίδευση, έρευνα και καινοτομία, ανανεώσιμη ενέργεια και ενεργειακή απόδοση όσο και την κάλυψη κινδύνων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης. Σε αυτή την κατεύθυνση θα βοηθήσει πολύ η άρση των εμποδίων για επενδύσεις και η βελτίωση του κανονιστικού πλαισίου, γιατί ακριβώς έτσι δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη.

7.7 Έτος 2015

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων παρέχει χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που θα συμβάλλουν στην ανανέωση και την αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Μέσα στο 2015 τα δημοσιονομικά μεγέθη παρουσίασαν μεγάλες διακυμάνσεις σε σχέση με την εξέλιξη των φορολογικών εσόδων, των δαπανών για δημόσιες επενδύσεις και των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Λόγω της αναθεώρησης προς τα κάτω του στόχου σε πρωτογενές έλλειμμα 0,25% του ΑΕΠ, έναντι του προγενέστερου στόχου για πλεόνασμα 3,0%, που συνοδεύτηκε από πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα, το 2015 προβλέπεται να υπάρχει ένα πρωτογενές αποτέλεσμα είτε ισοσκελισμένο είτε και ελαφρά θετικό (πλεόνασμα).⁹³

Η αναθεώρηση των στόχων για το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα συντελεί στην καλύτερη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας. Με αυτόν το τρόπο απελευθερώθηκαν πόροι, οι οποίοι θα χρησιμοποιηθούν στην πραγματική οικονομία.

93

Έκθεση του Διοικητή για το 2015, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2016, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2015.pdf>, σελ. 18.

Όμως το μείγμα δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθείται συνεχίζει να είναι εντόνως αντιαναπτυξιακό. Προκαλεί ανησυχία το γεγονός ότι και οι επιχειρηματικές επενδυτικές ροές που καταγράφηκαν είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται έντονο το φαινόμενο της επενδυτικής ένδειας στη χώρα μας. Θα χρειαστεί λοιπόν να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον στη μείωση των φόρων, στη μείωση των καταναλωτικών δαπανών του Δημοσίου και στην αύξηση των δαπανών για δημόσιες επενδύσεις. Συνεπώς, καθίσταται δυνατό να ενισχυθεί η οικονομική δραστηριότητα τόσο άμεσα όσο και έμμεσα, καθώς δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και των ιδιωτικών επενδύσεων.

Παράλληλα, η ενίσχυση των δημόσιων επενδύσεων αποτελεί δίοδο κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα. Πρωτίστως όμως θα πρέπει να εξασφαλιστεί ο αναπτυξιακός χαρακτήρας της οικονομίας στο σύνολο της μέσα από τον ποιοτικό χαρακτήρα των δημόσιων επενδύσεων, τη σωστή διαχείριση των προγραμμάτων δημόσιων επενδύσεων, αλλά και την ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων μέσω της εκκαθάρισης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου προς τους προμηθευτές των φορέων της γενικής κυβέρνησης. Μάλιστα τα έσοδα από την ένταξη περισσότερων ιδιωτικοποιήσεων στο πρόγραμμα θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν στοχευμένα δημόσιες επενδύσεις, όπως σε υποδομές, με θετική επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση. Οι δημόσιες επενδύσεις μπορούν να συμβάλουν στην ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας τόσο από την πλευρά της ζήτησης όσο και την πλευρά της προσφοράς.

Σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες η αύξηση των δημόσιων επενδύσεων θα μπορούσε ακολούθως να αυξήσει τις ιδιωτικές επενδύσεις (crowding in) και να μειώσει την ανεργία, με θετικές επιδράσεις στην αύξηση του ΑΕΠ. Αντίστοιχα ευρήματα έρχονται στο φως και σε μελέτη της ΕΚΤ για την Αυστρία, τη Γερμανία, τη Δανία, τη Φιλανδία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία και τη Σουηδία.

Γενικά, φαίνεται ότι οι χώρες που βρίσκονται σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής (όπως η Ελλάδα) αντιμετωπίζουν δυσκολίες αφού, για να ανταποκριθούν στις δημοσιονομικές τους υποχρεώσεις και να επιτύχουν τους δημοσιονομικούς στόχους, χρησιμοποιούν τις δημόσιες επενδύσεις ως εργαλείο βραχυχρόνιας πολιτικής δημοσιονομικής σταθεροποίησης.⁹⁴

---

94 Έκθεση του Διοικητή για το 2015, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2016, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2015.pdf>, σελ. 146, 153.

7.8 Έτος 2016

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων παρέχει χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην ανανέωση και την αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Το ΑΕΠ⁹⁵ το 2016 επιβραδύνθηκε λιγότερο από ό,τι προβλεπόταν, δεδομένου ότι οι αυξημένες δημόσιες επενδύσεις λειτούργησαν ως υποκατάστατο στην υποχώρηση των ιδιωτικών. Είναι αναγκαία μια μιας πιο ενεργή και επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που θα επιτρέψει δημόσιες επενδύσεις υψηλής ποιότητας που θα ενισχύσουν τη συνολική παραγωγικότητα. Η δαπάνη σχετίζεται με τις προσφυγικές ροές, αφορά κυρίως την ενδιάμεση κατανάλωση και τις δημόσιες επενδύσεις⁹⁶.

Αμέσως μετά την ψήφιση του Προϋπολογισμού, μέσω του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης προάγεται μια πολύ σημαντική πρωτοβουλία για τις περιφέρειες του Νότιου και Βόρειου Αιγαίου με την ενεργοποίηση Ειδικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, της ανεργία και της φτώχειας, της μόλυνση του περιβάλλοντος, του προσφυγικού ζητήματος, δίνοντας πνοή στις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες.⁹⁷ Μάλιστα, ο ΟΟΣΑ⁹⁸ τάσσεται υπέρ μιας μόνιμης αύξησης των δημόσιων επενδύσεων της τάξεως του 0,5% του ΑΕΠ που είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθεί προσωρινά με νέα έκδοση δημόσιου χρέους χωρίς να μεταβληθεί η αναλογία μεσοπρόθεσμου χρέους προς ΑΕΠ (επί μια τετραετία κατά μέσο όρο για τις χώρες του ΟΟΣΑ). Ο δημοσιονομικός χώρος που δημιουργείται στις χώρες της ζώνης του ευρώ κατά το ΔΝΤ θα πρέπει να τον χρησιμοποιηθεί για την προώθηση των επενδύσεων και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

---

⁹⁵ Έκθεση του Διοικητή για το 2016, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 31, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

⁹⁶ Έκθεση του Διοικητή για το 2016, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 167, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

⁹⁷

<https://government.gov.gr/%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CF%89%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%BD/>

⁹⁸ Έκθεση του Διοικητή για το 2016, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 40, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

Με αυτό τον τρόπο προάγεται ένα δημοσιονομικό μίγμα πιο φιλικό προς την ανάπτυξη και την ενίσχυση της παραγωγικότητας, αυξάνοντας τις δημόσιες επενδύσεις⁹⁹, μειώνοντας τις μη παραγωγικές δαπάνες και διευρύνοντας τη φορολογική βάση προς μια κατεύθυνση πιο στοχευμένη και αποτελεσματική αξιοποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής ως μοχλού ανάπτυξης.¹⁰⁰

7.9 Έτος 2017

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δίδει χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην ανανέωση και την αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας στηρίζοντας την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να γίνει μια σύντομη παρουσίαση του ΠΔΕ 2017¹⁰¹, καθώς και μια ανάλυση των βασικών μορφών χρηματοδότησης και ενίσχυσης των επιχειρήσεων.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) συνιστά το βασικό εργαλείο χρηματοδότησης της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας και είναι αρμόδιο για τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας.

Μετά την επιβεβαίωση της υπέρβασης του πρωτογενούς αποτελέσματος για το 2016 έναντι του στόχου το 2017¹⁰² για δεύτερο συνεχές έτος, και την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης του τρέχοντος προγράμματος εντατικοποιήθηκε η προσπάθεια ολοκλήρωσης της τρίτης αξιολόγησης, έτσι ώστε να επιτευχθεί πολιτική συμφωνία τον Ιανουάριο του 2018, διασφαλίζοντας την ομαλή χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών της Ελλάδος. Η αξιοσημείωτη δημοσιονομική προσαρμογή της περιόδου

99

Έκθεση του Διοικητή για το 2016, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 41, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

100

Έκθεση του Διοικητή για το 2016, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 85, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

101

ΟΟΣΑ, *Πρόγραμμα Ελλάδα – ΟΟΣΑ: Παροχή Τεχνικής Βοήθειας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς Σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της ακεραιότητας και τη μείωση της διαφθοράς στον τομέα των Δημόσιων και Ιδιωτικών Επενδύσεων*, 2017, σελ. 8-20

102

Έκθεση του Διοικητή για το 2017, Τράπεζα της Ελλάδος, Φεβρουάριος 2018, σελ. 153, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2017.pdf>

2009-2016 βοήθησε στο κλείσιμο της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος και στην αναβάθμιση της διεθνούς πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου, συμβάλλοντας στην έξοδο της χώρας στις διεθνείς αγορές και στην άντληση κεφαλαίων με σκοπό την ενίσχυση των ταμειακών αποθεμάτων ως μηχανισμού ασφαλείας μετά το τέλος του προγράμματος.

Ωστόσο, η σημαντική υπέρβαση του δημοσιονομικού στόχου, που επιτεύχθηκε το 2016 και αναμένεται να επαναληφθεί και το 2017, στερεί πολύτιμους πόρους από την πραγματική οικονομία και δυσχεραίνει την επάνοδό της σε αναπτυξιακή τροχιά. Επίσης, το γεγονός ότι καθυστερεί μέσα στο έτος η εκτέλεση του σκέλους των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού, και ιδιαίτερα των δαπανών για δημόσιες επενδύσεις, και στην εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών της γενικής κυβέρνησης έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική δραστηριότητα. Γι' αυτό ακριβώς είναι αναγκαία η αναδιάταξη του δημοσιονομικού μίγματος προς την κατεύθυνση της μείωσης των φορολογικών συντελεστών και της ανακατανομής της δημόσιας δαπάνης προς εκείνες τις κατηγορίες που επιφέρουν μόνιμο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα φαύλο κύκλο ύφεσης και πιστωτικής ανεπάρκειας που έχει κατακερματίσει πλήρως την ανταγωνιστικότητα. Το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ) βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα, λόγω των δημοσιονομικών προβλημάτων, με τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις να συνεισφέρουν λιγότερο από 10% του συνόλου των επενδύσεων. Με αποτέλεσμα, να βρίσκεται εκτός του cluster των χωρών χαμηλής ανταγωνιστικότητας, ως «ακραία παρατήρηση» με τον χαμηλότερο δείκτη ανταγωνιστικότητας από τις 28 Ευρωπαϊκές χώρες

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων ¹⁰³ είναι χαμηλότερο περίπου κατά 19% της περιόδου ανάπτυξης και αγγίζει περί τα €6,5 δισ. σε ετήσια βάση. Συγκεκριμένα, το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων παρουσίασε ετήσια μείωση περίπου €1,5 δισ. κατά μέσο όρο την περίοδο 2010-2016 σε σχέση με την περίοδο 2000-2008. Οι Δημόσιες Επενδύσεις ως ποσοστό του συνόλου των επενδύσεων στην Ελλάδα παρουσιάζουν εμφανή αυξητική τάση από το 2007 έως το 2014. Κατά την περίοδο μάλιστα 2010- 2016, ο δείκτης αυξήθηκε κατά 9,3 ποσοστιαίες μονάδες, αποδεικνύοντας τη σημαντική έλλειψη ιδιωτικών επενδύσεων.

---

103 PwC, Από την ύφεση στην αναιμική ανάκαμψη, Ιούνιος 2017, σελ.17.

7.10 Έτος 2018

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δίνει έμφαση στη χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην ανανέωση και την αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Η διάρκεια της ύφεσης¹⁰⁴ μπορεί να περιοριστεί μέσα σε ένα ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, με τη βοήθεια άριστων πρακτικών διακυβέρνησης, υψηλής ποιότητας των θεσμών, όπου διοχετεύονται πόροι για καινοτομία και γίνονται δημόσιες επενδύσεις σε αναπτυξιακούς τομείς.

Από το 2013 το διαρθρωτικό πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης είναι πλεονασματικό. Μάλιστα η σωρευτική βελτίωσή του την περίοδο 2009-2017 προσεγγίζει περισσότερο από 17 ποσοστιαίες μονάδες του δυνητικού ΑΕΠ. Για το 2018¹⁰⁵ το διαρθρωτικό πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης διαμορφώνεται στο 3,5% του ΑΕΠ παρουσιάζοντας περαιτέρω βελτίωση με τη βοήθεια της περιστολή των δαπανών για συντάξεις, της υποεκτέλεσης των δαπανών για ενδιάμεση κατανάλωση και για δημόσιες επενδύσεις, καθώς και η καλύτερη πορεία των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές, οφειλές παρελθόντων ετών και ΦΠΑ.

Όμως, για άλλη μια χρονιά, οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων¹⁰⁶ (ΠΔΕ) το 2018 περιορίστηκαν έναντι του αρχικού στόχου. Το πρόβλημα αφορούσε τη μεγάλη καθυστέρηση στην εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών των φορέων της γενικής κυβέρνησης προς τους προμηθευτές της, παρά τις στοχευμένες εκταμιεύσεις στο πλαίσιο της δανειακής σύμβασης. Η κατάσταση αυτή οφείλεται σε ελλείψεις σε πληροφοριακά συστήματα και καταρτισμένο προσωπικό, διοικητικές δυσλειτουργίες και αστοχίες στην κατάρτιση προϋπολογισμών.

Οι οικονομικοί πόροι θα μπορούσαν εναλλακτικά να διοχετευθούν σε δημόσιες επενδύσεις και στην ιδιωτική κατανάλωση ή να αυξήσουν την αποταμίευση

104

Έκθεση του Διοικητή για το 2018, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2019, σελ. 41, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2018.pdf>

105

Έκθεση του Διοικητή για το 2018, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2019, σελ. 156, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2018.pdf>

106

Έκθεση του Διοικητή για το 2018, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2019, σελ. 169, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2018.pdf>

ενισχύοντας την ιδιωτική αποταμίευση, η οποία με τη σειρά της θα διευκόλυνε τη χρηματοδότηση των παραγωγικών επενδύσεων, συμβάλλοντας στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Ύστερα από μια μακρά περίοδο στασιμότητας, από το 2009 ως το 2016 ¹⁰⁷οι επενδύσεις ως προς το ΑΕΠ στην Ελλάδα απομακρύνθηκαν από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, δημιουργώντας ένα διευρυνόμενο επενδυτικό κενό, συνολικά της τάξης των € 99δισ. Το 2016, η Ελλάδα παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ, ακολουθούμενη από την Κύπρο, Πορτογαλία, Ιταλία και Αγγλία.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων¹⁰⁸ παρουσίασε μέση ετήσια πτώση περίπου €1,5 δισ. κατά μέσο όρο την περίοδο 2010-2016 σε σχέση με την περίοδο 2000-2008.

Οι δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστό του συνόλου των επενδύσεων στην Ελλάδα εμφανίζουν αυξητική τάση από το 2007 έως το 2014, αποτυπώνοντας τη σημαντική έλλειψη ιδιωτικών επενδύσεων. Υπάρχουν 83 προγραμματισμένα έργα υποδομών προς ολοκλήρωση έως το 2022, με υπολειπόμενο προϋπολογισμό €21,6 δισ.¹⁰⁹

Απαιτείται σαφώς ένα πλέγμα επενδυτικών πολιτικών για να ανόρθωση της ελληνικής οικονομίας.¹¹⁰ Η ανόρθωση της οικονομίας απαιτεί *ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις*¹¹¹, δηλαδή εύστοχες σύμφωνα με αλλαγές που καθορίστηκαν κατ' αρχήν από τα μνημόνια. Μάλιστα ο βαθμός ευστοχίας εξαρτάται από μια πλειάδα παραγόντων, όπως ιδίως η ανταπόκριση στις πραγματικές ανάγκες, η προτεραιοποίησή τους, και η εφικτότητά τους. Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών μετά την κρίση και τα Μνημόνια είναι οι Στρατηγικές επενδύσεις.

7.11 Έτος 2019

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων δίδει βαρύτητα στη χρηματοδότηση για την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην ανανέωση και την

107

PCW, *Από την ύφεση στην ανάκαμψη*, Απρίλιος 2018, Σελ.6.

108

PCW, *Από την ύφεση στην ανάκαμψη*, Απρίλιος 2018, Σελ.10

109

PCW, *Από την ύφεση στην ανάκαμψη*, Απρίλιος 2018, Σελ.17.

110

PCW, *Από την ύφεση στην ανάκαμψη*, Απρίλιος 2018, Σελ. 30.

111

PCW, *Από την ύφεση στην ανάκαμψη*, Απρίλιος 2018, Σελ. 30.

αύξηση του ιδιωτικού και δημοσίου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Μέσω των χρηματοδοτήσεων του στηρίζονται κυρίως οι ακόλουθοι αναπτυξιακοί τομείς: μεταφορές και περιβάλλον με έργα κυρίως υποδομών, ενέργεια και επιχειρηματικότητα με έργα αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων και ενισχύσεις των ιδιωτικών επενδύσεων, ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου με δράσεις ενίσχυσης της κοινωνίας της γνώσης και στηρίζονται πολιτικές με χρηματοδοτήσεις από εθνικούς πόρους για έργα και δράσεις που είναι σε συνάφεια και συνέργεια με τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ώστε να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Λόγω της δημοσιονομικής κρίσης είναι περισσότερο από κάθε άλλη φορά αναγκαία η ορθή κατανομή των περιορισμένων πόρων του ΠΔΕ προκειμένου να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αναπτυξιακό αποτέλεσμα ώστε να επιτευχθεί η πραγματική επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας.

Η εξάπλωση της πανδημίας του κορωνοϊού και της νόσου Covid-19 επηρεάζει σημαντικά τις βραχυπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές και θέτει, έστω και προσωρινά, μεγάλα εμπόδια στην πορεία προς την κανονικότητα. Παρόλα αυτά η ελληνική οικονομία συνέχισε να ανακάμπτει όπως παρουσιάζουν οι θετικές επιδόσεις που καταγράφηκαν σε βασικούς μακροοικονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες αλλά και η συνέχιση και επιτάχυνση της αναπτυξιακής δυναμικής, δεδομένου των χαμηλών επιτοκίων και των ευνοϊκών χρηματοοικονομικών συνθηκών¹¹² γενικότερα στην Ε.Ε. . Όμως τόσο οι ιδιωτικές όσο και οι δημόσιες επενδύσεις στην ΕΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ φαίνονται να υστερούν ακόμη αρκετά έναντι του αντίστοιχου μακροχρόνιου μέσου όρου.

7.11.1 ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Συνολικά παρατηρείται ανάκαμψη της επενδυτικής δραστηριότητας στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια, υποστηριζόμενη από τα χαμηλά επιτόκια και τις εν γένει ευνοϊκές

112

Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020 , σελ. 42, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

χρηματοοικονομικές συνθήκες. Βέβαια υποστηρίζεται από το ΕΔΣ, περαιτέρω, η υιοθέτηση κάποιας μορφής "χρυσού κανόνα" (golden rule)¹¹³, βάσει του οποίου θα εξαιρούνται από τον υπολογισμό των πρωτογενών δαπανών δημόσιες δαπάνες φιλικές προς την ανάπτυξη, όπως ορισμένες δημόσιες επενδύσεις.

Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹¹⁴ πρότεινε την ενεργοποίηση ποσού 37 δισεκ. ευρώ για δημόσιες επενδύσεις, για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων από την εξάπλωση του κορωνοϊού μέσω των διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων της ΕΕ (13.3.2020).

Το πρωτογενές αποτέλεσμα της ΓΚ το 2018¹¹⁵, όπως υπολογίζεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας, παρουσίασε πλεόνασμα 4,16% του ΑΕΠ, υπερβαίνοντας σημαντικά το στόχο για πλεόνασμα ύψους 3,5% του ΑΕΠ. Η υπέρβαση αυτή του στόχου οφείλεται και στην υπό εκτέλεση των δαπανών για ενδιάμεση κατανάλωση και για δημόσιες επενδύσεις.

Είναι γεγονός ότι εμφανίζεται μια επαναλαμβανόμενη μείωση των δαπανών για δημόσιες επενδύσεις και απαιτούνται σχετικές ενέργειες από την κυβέρνηση για την καλύτερη παρακολούθηση της εκτέλεσης του ΠΔΕ.¹¹⁶

Στο σύνολο τους οι υπό εξέταση δημοσιονομικές παρεμβάσεις¹¹⁷ φαίνεται ότι επιδρούν θετικά στο πραγματικό ΑΕΠ.⁴⁵

7.11.2 Οφέλη που προκύπτουν

Πέρα από την ενδεχόμενη μείωση του δημοσιονομικού στόχου για το πρωτογενές πλεόνασμα, τα ουσιαστικά οφέλη¹¹⁸ εξαρτώνται σημαντικά και από το μίγμα της

---

113 Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 61, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

114 Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 61, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

115 Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 154, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

116 Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 159, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

117 117

Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 167, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

118 118

οικονομικής πολιτικής που ακολουθείται. Γι αυτό ακριβώς, η ενίσχυση των δημόσιων επενδύσεων καθώς και η μείωση του φορολογικού βάρους, κυρίως των επιχειρήσεων έχουν σημαντικά οφέλη αυξάνοντας το δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης και επιδρώντας θετικά στη μακροχρόνια βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους.

7.12 Έτος 2020-21

Το ΠΔΕ συνδέεται με την αναπτυξιακή πολιτική της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην αύξηση του ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση.

Μέσω των χρηματοδοτήσεων του στηρίζονται κυρίως οι ακόλουθοι αναπτυξιακοί τομείς: μεταφορές και περιβάλλον με έργα κυρίως υποδομών, ενέργεια και επιχειρηματικότητα με έργα αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων και ενισχύσεις των ιδιωτικών επενδύσεων, ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου με δράσεις ενίσχυσης της κοινωνίας της γνώσης, και υποστηρίζονται πολιτικές με χρηματοδοτήσεις από εθνικούς πόρους για έργα και δράσεις που είναι σε συνάφεια και συνέργεια με τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ώστε να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Το 2021 χαρακτηρίστηκε από αυξημένη αβεβαιότητα σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας και την παράταση των επεκτατικών δημοσιονομικών μέτρων που κρίθηκαν απαραίτητα για να αντισταθμιστούν οι αρνητικές επιδράσεις της υγειονομικής κρίσης. Ειδικότερα, η επιδείνωση των επιδημιολογικών δεδομένων το πρώτο διάστημα του 2021 θα συμβάλλει στο να παραμείνει η δημοσιονομική πολιτική επεκτατική. Αξιοσημείωτη είναι η συντονισμένη δράση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την ενίσχυση της ρευστότητας, την παροχή της μέγιστης δυνατής δημοσιονομικής ευελιξίας στα κράτη-μέλη και την ενεργοποίηση νέων χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς συνεχίστηκε από το προηγούμενο έτος συμβάλλοντας στη διατήρηση του κόστους δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου σε χαμηλά επίπεδα. Συνεπώς, το 2021 τα κεφάλαια με συνεχώς μειούμενα επιτόκια που αντλήθηκαν από τις διεθνείς αγορές, επέτρεψαν την ομαλή

Έκθεση του Διοικητή για το 2019, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2020, σελ. 167, <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e53df2e5-529d-4a6a-9d78-d4bffaed0129>

χρηματοδότηση των επεκτατικών μέτρων και τη διατήρηση του ταμειακού αποθέματος σε υψηλά επίπεδα.

Σημαντικά επηρεάστηκε η δημοσιονομική θέση της Ελλάδος τόσο από την πλευρά των εσόδων όσο και από την πλευρά των δαπανών, με αποτέλεσμα να χρειαστεί να αναθεωρηθούν οι αρχικές προβλέψεις του Προϋπολογισμού για το 2021 προς τα κάτω το Μάρτιο του 2021.¹¹⁹ Από την πλευρά της ζήτησης¹²⁰, λόγω της συρρίκνωσης των εξαγωγών υπηρεσιών και της ιδιωτικής κατανάλωσης επέδρασε αρνητικά στο εθνικό προϊόν. Αλλά, οι δημόσιες επενδύσεις βοήθησαν την επενδυτική δραστηριότητα, τη στιγμή που οι ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου παρουσίασαν οριακή μείωση.

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο η αύξηση των δημόσιων επενδύσεων¹²¹ μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο μεσοπρόθεσμης αναπτυξιακής πολιτικής. Και αυτό γιατί οι δημόσιες επενδύσεις όχι μόνο επιδρούν θετικά στη συνολική ενεργό ζήτηση αλλά και έχουν θετική επίδραση μέσω της συνάρτησης παραγωγής, και στην πλευρά της προσφοράς, αυξάνοντας το απόθεμα και την παραγωγικότητα του δημόσιου υλικού κεφαλαίου και κατά συνέπεια την ιδιωτική και συνολική παραγωγική δραστηριότητα. Είναι λοιπόν σημαντικό να δοθεί έμφαση στην αναβάθμιση των δημόσιων υποδομών παράλληλα με την ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών, των έξυπνων συστημάτων και της τεχνητής νοημοσύνης, την προώθηση της μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, την κυκλική οικονομία και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Συγκεκριμένα, η εισροή των ευρωπαϊκών πόρων μέσω του νέου ΕΣΠΑ, του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του νέου χρηματοδοτικού μέσου ReactEU, καθώς και των άλλων διαρθρωτικών ταμείων, λειτουργούν ως βασικό εργαλείο χρηματοδότησης για την αύξηση των δημόσιων επενδύσεων, καθώς μέσω των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα οι πόροι αυτοί μπορούν να αξιοποιηθούν καλύτερα συμβάλλοντας σημαντικά στην αναβάθμιση της ποιότητας των έργων.

119

Νομισματική πολιτική 2020-2021, Τράπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2021, Σελ.115-118, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20202021.pdf>

120

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 19, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

121

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 33, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

Χαρακτηριστική είναι η ώθηση¹²² στην ανάπτυξη μέσω επενδύσεων στην ψηφιακή και πράσινη οικονομία που αυξάνει το προϊόν συμβάλλοντας στη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, καθώς και στη δημιουργία του απαραίτητου δημοσιονομικού χώρου για την αντιμετώπιση μελλοντικών διαταραχών. Προς τη σωστή κατεύθυνση επιταχύνεται ο ψηφιακός μετασχηματισμός του δημόσιου τομέα λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που διαμορφώθηκαν μετά την εκδήλωση της πανδημίας. Τα οφέλη από τη μείωση του λειτουργικού κόστους, την αποτελεσματικότερη λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και τη διευκόλυνση της επισκόπησης των δαπανών είναι άμεσα και πολλαπλά και άμεσα.

Η αξιοποίηση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων¹²³ είναι σημαντικότερη, λόγω του υψηλού δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή που συνδέεται με τις δημόσιες επενδύσεις, αλλά και του μεγάλου επενδυτικού κενού στην ελληνική οικονομία. Όταν η δημοσιονομική πολιτική έχει ισχυρό επενδυτικό προσανατολισμό, με έμφαση σε φιλικές προς την ανάπτυξη δημόσιες δαπάνες, αυξάνονται και οι ιδιωτικές επενδύσεις με σημαντικά και διατηρήσιμα αναπτυξιακά αποτελέσματα, καθώς ο πολλαπλασιαστής των δημόσιων επενδύσεων για τις ανεπτυγμένες οικονομίες σε περιόδους αβεβαιότητας μπορεί να αυξηθεί περισσότερο της μονάδας για μια περίοδο δύο ετών. Συνεπώς, η αξιοποίηση των πόρων του ευρωπαϊκού μέσου ανάκαμψης NGEU (Next Generation EU – πακέτο ανάκαμψης από την COVID-19)¹²⁴ πρέπει να αξιοποιηθεί με τον βέλτιστο τρόπο. Μάλιστα και η ΕΤΕπ¹²⁵ παρείχε χρηματοδοτική ένεση της τάξεως του 2,81 δις. ευρώ που αγγίζει το 1,71% του ΑΕΠ σε επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία COVID-19.

Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι οι πρωτογενείς δαπάνες¹²⁶ αυξήθηκαν με παράλληλη αύξηση: α) των κεφαλαιακών δαπανών και κυρίως των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων

122

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 181,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

123

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 181,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

124

Γραφήματα στην ηλεκτρ. Σελίδα: <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/ngeu-covid-19-recovery-package/>

125

Λύσεις για την κρίση.έκθεση δραστηριοτήτων 2020,Ευρωπαϊκή Τράπεζα επενδύσεων.
https://www.eib.org/attachments/general/reports/eib_activity_report_2020_el.pdf

126

λόγω της σύστασης του "Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων", της επιστρεπτέας προκαταβολής σε επιχειρήσεις και των δαπανών υγείας, β) των δημόσιων επενδύσεων, εν μέρει λόγω αυξημένων εξοπλιστικών παραλαβών το 2020, γ) των επιδοτήσεων, λόγω της επιδότησης τόκων δανείων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, του προγράμματος τηλεκατάρτισης για επιστήμονες και της αποζημίωσης ειδικού σκοπού για μισθωτούς, επιστήμονες, επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους, της πλήρους ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας τελούν σε αναστολή και της λήψης μέτρων στήριξης του αγροτικού τομέα, και δ) των αμοιβών των εργαζομένων, λόγω της έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης προς το προσωπικό των νοσοκομείων και λόγω προσλήψεων προσωπικού. Αντίθετα, μειώθηκαν : α) οι κοινωνικές παροχές, ως αποτέλεσμα της επίδρασης βάσης λόγω της καταβολής της 13ης σύνταξης το αντίστοιχο διάστημα του 2019, β) η ενδιάμεση κατανάλωση, ως αποτέλεσμα της επίδρασης βάσης, πιθανόν λόγω των εκλογικών αναμετρήσεων του 2019, και γ) οι λοιπές τρέχουσες δαπάνες, παρά την έκτακτη επιχορήγηση σε διάφορους φορείς για την αντιμετώπιση της πανδημίας.

Σχετικά με τις προοπτικές της εξέλιξης των δανείων¹²⁷, αξίζει να αναφέρουμε την πιστωτική επέκταση προς τις ΜΧΕ που αναμένεται από την επίδραση των κονδυλίων του Next Generation EU κατά το διάστημα 2021-2026. Οι τράπεζες θα συμβάλουν με δικούς τους πόρους στη χρηματοδότηση επενδύσεων σημαντικού ύψους κυρίως σε φυσικό κεφάλαιο, λογισμικό κ.λπ. Επίσης, τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αναμένεται να μεσολαβήσουν για να αντλήσει η χώρα τα κονδύλια της ΕΕ μέσω του προγράμματος του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Αναλυτικότερα, τα δάνεια αυτά, βάσει του Εθνικού Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ("Ελλάδα 2.0"), θα ενισχύσουν την οικονομία μέσω τριών διαφορετικών σχημάτων χρηματοδότησης: (α) μέσω της συγχρηματοδότησης, με ποσοστό συμμετοχής μέχρι 50% της επενδυτικής αξίας, από το κράτος (με τα δανειακά κονδύλια του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) μαζί με ευρωπαϊκούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης), ιδιωτικών επενδύσεων από μεσαίες και μεγάλες

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021, σελ 182,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

127

Νομισματική πολιτική 2020-2021, Τραπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2021, Σελ.136-138,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20202021.pdf>

επιχειρήσεις, (β) μέσω της συγχρηματοδότησης, με ποσοστό συμμετοχής μέχρι 50% της επενδυτικής αξίας, από το κράτος (με τα δανειακά κεφάλαια του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) μαζί με τις εμπορικές τράπεζες, επενδύσεων από επιχειρήσεις και (γ) της θέσπισης ταμείου επιχειρηματικών συμμετοχών, το οποίο θα διαχειρίζεται η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων για τη χρηματοδότηση επενδύσεων (κατά 70% της αξίας τους) των ΜΜΕ μέσω συμμετοχής σε εταιρείες διαχείρισης επενδυτικών κεφαλαίων. Το υπόλοιπο των πόρων που απαιτούνται για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων (υπό τα δύο πρώτα σχήματα) θα καλυφθεί με τη συμμετοχή των ιδιωτών κατά τουλάχιστον 20% της συνολικής επένδυσης, καθώς και συμμετοχή των τραπεζών (στην περίπτωση του δεύτερου σχήματος) ή και των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών οργανισμών (στην περίπτωση του πρώτου σχήματος), με πρόσθετες πιστώσεις, κατά τουλάχιστον 30% της επενδυτικής αξίας.

Επίσης, οι πόροι από το σκέλος των επιχορηγήσεων του προγράμματος αναφορικά με τις δημόσιες επενδύσεις προβλέπεται να διανεμηθούν και μέσω συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), οι οποίες θα προσελκύσουν τη συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων με επέκταση πιστώσεων. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα λειτουργήσει συμπληρωματικά και ως προς τα προγράμματα με πόρους ΕΣΠΑ για το 2021-2027. Τέλος, σημαντικά κοινοτικά κονδύλια αναμένεται να δοθούν, υπό τη διαχείριση του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, σε πιστώσεις προς τις ΜΧΕ μέσω του τραπεζικού συστήματος από τα προγράμματα της ΕΕ τα οποία περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα "Invest EU".

Συγκεκριμένα,¹²⁸ η συνολική χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα βελτιώθηκε θεαματικά σε σχέση με το 2019, λόγω του διπλασιασμού της "εξωτερικής χρηματοδότησης" της τάξεως του 5,8% του ΑΕΠ αλλά και του υπερδιπλασιασμού της "εσωτερικής χρηματοδότησης" από ίδιους πόρους. Συνεπώς, για πρώτη φορά από τις αρχές του 2016 η εσωτερική αποταμίευση του ιδιωτικού τομέα φαίνεται να υπερκαλύπτει το επίπεδο των επενδύσεων στην πραγματική οικονομία, το οποίο όμως παρέμεινε ιδιαίτερα χαμηλό (9,6% του ΑΕΠ) συγκριτικά με τα προ χρηματοπιστωτικής κρίσης επίπεδα του 2007 (21,8% του ΑΕΠ) δημιουργώντας ένα χρηματοδοτικό πλεόνασμα του ιδιωτικού τομέα ύψους 3,2% του ΑΕΠ.

128

Νομισματική πολιτική 2020-2021, Τραπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2021, Σελ 66-60, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20202021.pdf>

Παράλληλα, το 2020 αυξήθηκαν θεαματικά οι επενδύσεις σε χρηματοοικονομικά στοιχεία του ιδιωτικού τομέα (12,4% του ΑΕΠ), μια τάση που είχε ξεκινήσει δειλά το 2019, διακόπτοντας την πολυετή αποεπένδυση χρηματοοικονομικού πλούτου που εν μέρει στήριζε τις πραγματικές επενδύσεις, την κατανάλωση και την αποπληρωμή χρέους των νοικοκυριών τα προηγούμενα έτη. Λόγω του αβέβαιου κλίματος της πανδημίας αναβλήθηκαν σημαντικές προγραμματισμένες ιδιωτικές επενδύσεις. Στην ανάκαμψη των επενδύσεων θα βοηθήσει σημαντικά το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας "Ελλάδα 2.0" που κατατέθηκε τον Απρίλιο στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το οποίο περιλαμβάνει μία σειρά 68 διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και 106 επενδυτικών έργων που θα χρηματοδοτηθεί με 30,5 δισεκ. ευρώ από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της ΕΕ (17,8 δισεκ. ευρώ σε επιχορηγήσεις και 12,7 δισεκ. ευρώ σε δάνεια), ενώ οι συνολικοί επενδυτικοί πόροι που εκτιμάται ότι θα κινητοποιηθούν ανέρχονται σε περίπου 60 δισεκ. ευρώ. Παράλληλα σε εξέλιξη βρίσκεται η υλοποίηση μεγάλων επενδυτικών έργων, όπως η αστική ανάπλαση στο Ελληνικό, το νέο αεροδρόμιο στο Καστέλι Κρήτης, το μετρό της Θεσσαλονίκης και η επέκταση του μετρό της Αθήνας, η ανάπτυξη των οδικών αξόνων και η επέκταση της ευρυζωνικότητας. Τέλος, υπάρχουν αρκετές δημόσιες επενδύσεις που χρηματοδοτούνται μέσω συμπράξεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ).

Όσον αφορά τις πρωτογενείς δαπάνες¹²⁹ που αυξήθηκαν (κατά 16,3%) έναντι του 2019. Μεταξύ άλλων αυξήθηκαν: (α) οι κεφαλαιακές δαπάνες και κυρίως οι κεφαλαιακές μεταβιβάσεις, λόγω δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, της καταγραφής καταπτώσεων εγγυήσεων παλαιότερων ετών, καθώς και της καταβολής των αναδρομικών στους συνταξιούχους, (β) οι δημόσιες επενδύσεις λόγω αυξημένων εξοπλιστικών παραλαβών το 2020 και αυξημένων επενδυτικών δαπανών, (γ) οι επιδοτήσεις, λόγω δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, (δ) οι αμοιβές των εργαζομένων, λόγω της έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης προσωπικού νοσοκομείων και λόγω προσλήψεων προσωπικού, (ε) οι λοιπές τρέχουσες δαπάνες, λόγω της έκτακτης επιχορήγησης σε διάφορους φορείς για την αντιμετώπιση της πανδημίας, και (στ) η ενδιάμεση κατανάλωση, λόγω εν μέρει αυξημένων υγειονομικών δαπανών.

129

Νομισματική πολιτική 2020-2021, Τραπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2021, Σελ. 128
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20202021.pdf>

Προτεραιότητα αποτελούν λοιπόν δράσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των δημόσιων οικονομικών¹³⁰, τόσο στο σκέλος των εσόδων όσο και στο σκέλος των δαπανών. Επί παράδειγμα, μια περαιτέρω μείωση των φορολογικών συντελεστών και των ασφαλιστικών εισφορών θα ευνοούσε την εργασία και την οικονομική ανάπτυξη λειτουργώντας ως κίνητρο για μείωση της φοροδιαφυγής και της αδήλωτης εργασίας. Επίσης, ένα καλά σχεδιασμένο και στοχευμένο σύστημα φορολογικών κινήτρων θα ενθάρρυνε την ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία με στόχο την έρευνα και την καινοτομία, αποτελώντας μια σημαντική δημοσιονομική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακό αποτύπωμα. Για τους λόγους αυτούς έχει προγραμματιστεί ήδη σε ευρωπαϊκό επίπεδο η αναμόρφωση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης¹³¹, με σκοπό τη διαφύλαξη του επιπέδου των επενδυτικών δαπανών ώστε να δρουν αντικυκλικά και να μην αποτελούν μέσο επίτευξης δημοσιονομικής πειθαρχίας, η ενδυνάμωση των αυτόματων σταθεροποιητών και η έμφαση στην καθοριστική επίδραση της οικονομικής ανάπτυξης ως προς τη μείωση του δημόσιου χρέους για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας.

Οι επενδύσεις¹³² είναι ο κρισιμότερος δηλαδή παράγοντας, για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, ύστερα από μια μακρά περίοδο κρίσης με στόχο την επίτευξη μιας βιώσιμης και διατηρήσιμης αναπτυξιακής τροχιάς. Κατά την προηγούμενη δεκαετία, η ελληνική οικονομία παρουσίασε τον υψηλότερο ρυθμό μείωσης της συνολικής επενδυτικής δαπάνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, από το 2008 μέχρι το 2012, το συνολικό ποσοστό των επενδύσεων τόσο των ιδιωτικών όσο και

130

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 181,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

131

Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021,σελ 181,
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>

132

Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022
<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

των δημόσιων, στο ΑΕΠ, ελαττώθηκε από το 24,5% στα επίπεδα του 11%, όπου βρίσκεται το 2022, καθώς ένα μεγάλο μέρος της δημοσιονομικής προσαρμογής, βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην υπό εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Σημειωτέον, όμως τα τελευταία χρόνια των μνημονίων δημιουργήθηκαν πρωτογενή υπερπλεονάσματα.

Παρά τις έκτακτες συνθήκες που δημιούργησε η πανδημία, η επενδυτική δραστηριότητα ανακάμπτει εντυπωσιακά, δεδομένου ότι οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, αυξήθηκαν το 2021 70%.¹³³ Κάτι τέτοιο, αν και είναι αναλογικά χαμηλό για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, ευνοήθηκε από τη μείωση της φορολογίας, και την ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, τη βελτίωση της εργασιακής νομοθεσίας. Όμως, η επιτάχυνση, λοιπόν, των επενδύσεων παραμένει το στοίχημα ανάπτυξης – ακόμη και επιβίωσης – για την ελληνική οικονομία στα επόμενα χρόνια. Σύμφωνα με μελέτες, για να υπάρξει σύγκλιση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σε 10 χρόνια, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των επενδύσεων θα πρέπει να υπερβαίνει κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες τον αντίστοιχο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Προτεραιότητα, όμως, είναι η ποσοτική αύξηση και ποιοτική διάρθρωση των επενδύσεων, διότι πριν από την οικονομική κρίση, οι επενδύσεις στην Ελλάδα συνδέονταν με τα χαρακτηριστικά ενός μη βιώσιμου αναπτυξιακού μοντέλου.

Μέχρι το 2007, το 45% περίπου των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου¹³⁴ αφορούσαν τον κλάδο της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας. Το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό, γύρω

133

Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022

<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

134 134

Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022

<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

στο 14%, σχετιζόταν με το στενό δημόσιο τομέα, ενώ ο κλάδος της βιομηχανίας αντιπροσώπευε στο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου μόλις 4%. Οι καθαρά παραγωγικές επενδύσεις – όπως οι επενδύσεις σε εξοπλισμό και σε προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας –αφορούσαν ένα ισχύο ποσοστό. Στην προσπάθεια αυτή θα συμβάλουν σημαντικά οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης, του νέου ΕΣΠΑ, αλλά και της ΚΑΠ. Τα κονδύλια αυτά, μαζί με τους ιδιωτικούς πόρους μέσα από το σωστό κυβερνητικό σχεδιασμό θα συνδράμουν στη συνολική ανακατεύθυνση της ελληνικής οικονομίας.

Και αυτό γιατί θα αντιμετωπιστεί το μεγάλο πρόβλημα με τη διαχείριση των ευρωπαϊκών κονδυλίων του παρελθόντος¹³⁵: η απουσία στρατηγικής στόχευσης, η οριζόντια χρηματοδότηση όλων σχεδόν των κλάδων, ο κατακερματισμός των πόρων σε πολλά μικρά έργα μετατρέποντας τα κονδύλια σε μοχλό ενίσχυσης της ζήτησης για να οδηγήσει στην ελάχιστη ανάπτυξη. Υπάρχει συγκεκριμένη στόχευση σε παραγωγικούς τομείς και εξωστρεφείς κλάδους που μπορούν να παράγουν πολλαπλασιαστικά οφέλη και να προσθέσουν αξία στην οικονομία: είναι η πράσινη οικονομία, οι νέες τεχνολογίες, η μεταποίηση, ο αγροτοδιατροφικός τομέας, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αλλά και νέοι κλάδοι υπηρεσιών, όπως τα service centers. Έτσι θα αξιοποιηθούν τα πλεονεκτήματα της χώρας, όπως η γεωγραφική θέση και το κλίμα της και το υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό της συμβάλλοντας στην αντιστροφή του brain drain.

Οι προσδοκίες προβάλλουν μεγάλες και οι προοπτικές σαφώς θετικές, εφόσον δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό πλαίσιο διοίκησης, για τη διαχείριση των πόρων. Ωστε να μην υπάρξουν καθυστερήσεις και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Είναι αναγκαίο να δοθεί περισσότερη έμφαση και χώρος στην καινοτομία, στην σύνδεση της ερευνητικής και της επενδυτικής δραστηριότητας, όπως στην ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων και τεχνοβλαστών, καθώς και τη μεγέθυνση των υφιστάμενων σχημάτων μέσω ενός ευνοϊκού θεσμικού και χρηματοδοτικού περιβάλλοντος. Η προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων η βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό θα βοηθήσει σημαντικά. Ιδιαίτερα όσων περιλαμβάνουν εξειδικευμένη

---

135 Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022
<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

τεχνογνωσία και εξοπλισμό σε τεχνολογίες αιχμής. Οι επενδύσεις αυτές, πέρα από το οικονομικό όφελος που δημιουργούν, ενισχύουν το επίπεδο τεχνογνωσίας της οικονομίας και δημιουργούν ένα κλίμα εμπιστοσύνης, που συμβάλει ευρύτερα στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας.¹³⁶

Πρέπει να δοθεί έμφαση στη στρατηγική στήριξη ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, με ειδικά σχεδιασμένα εργαλεία, προϊόντα και λύσεις, που θα επιτρέψουν τη χρηματοδότηση βιώσιμων επιχειρηματικών σχεδίων. Πρέπει να συνεχιστούν εντατικά οι μεταρρυθμίσεις, για ένα επιχειρηματικό περιβάλλον με περισσότερη ακόμη αξιοπιστία, σταθερότητα και προβλεψιμότητα. Με ποιοτικότερη και πιο αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και των θεσμών. Η στρατηγική συμμετοχή των δημοσίων επενδύσεων, οι στρατηγικές συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για την αναβάθμιση και τη δημιουργία κρίσιμων υποδομών: στις μεταφορές και τις συγκοινωνίες, στην ενέργεια, στο περιβάλλον, η διαχείριση αποβλήτων, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, η ανάπτυξη των «έξυπνων» πόλεων, μπορεί να βοηθήσει σημαντικά. Όλα αυτά προϋποθέτουν την άσκηση μιας υπεύθυνης δημοσιονομικής πολιτικής για να διατηρήσει η χώρα την εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών και για να εξασφαλιστούν βιώσιμα επιτόκια δανεισμού, τόσο για το δημόσιο όσο και για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες.¹³⁷

Οι τωρινές συνθήκες μας επιτρέπουν να καλύψουμε το επενδυτικό κενό¹³⁸ της προηγούμενης δεκαετίας ανασχεδιάζοντας το παραγωγικό μοντέλο της ελληνικής

---

136 Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022
<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

137

Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022

<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

138

οικονομίας για την ταχύτερη, ανθεκτική και βιώσιμη ανάπτυξη στο μέλλον. Αυτό το μεγάλο στοίχημα προϋποθέτει σωστό σχεδιασμό, αλλά κυρίως όραμα, αποφασιστικότητα, σύμπνοια και απομάκρυνση από τις κοντόφθαλμες λογικές του παρελθόντος για να διαμορφωθούν καλύτερες προϋποθέσεις ανάπτυξης και ευημερίας για τους πολίτες της.

Συμπεράσματα

Η Ελληνική οικονομία, από το 2010 και μέχρι τις μέρες μας, περνάει μια πολύ δύσκολη περίοδο που χαρακτηρίστηκε από αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης των δημοσίων ελλειμμάτων και του χρέους και μια τεράστια προσπάθεια προσαρμογής στις ευρωπαϊκές απαιτήσεις, κυρίως με την καθιέρωση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων και τη συστηματική διαδικασία βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Δυστυχώς, η πρώτη περίοδος ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας (2010-2016) που στόχευσε κυρίως στην περικοπή και χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων και του εξωτερικού χρέους της χώρας, καθώς και στη δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων είχε σαν ένα από τα βασικά της θέματα το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων της χώρας, αφού τα ποσά που διατίθεντο κάθε χρόνο για τη χρηματοδότησή του μειώνονταν δραματικά. Έτσι, το τόσο αναγκαίο για το σχηματισμό κεφαλαίου και υποδομών αυτό πρόγραμμα συρρικνώθηκε τόσο πολύ, κάτι που είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα την καθυστέρηση στον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας.

Στη συνέχεια, όμως, ήδη από το ξεκίνημα της δεύτερης φάσης της διαδικασίας ανασυγκρότησης της ελληνικής οικονομίας άλλαξε η αντίληψη για τη σημαντικότητα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και άρχισε και πάλι να ανακτά τη θέση του και τη σημασία του στον ετήσιο προϋπολογισμό της χώρας με αυξανόμενη, μάλιστα, συμμετοχή κάθε χρόνο μέχρι και σήμερα.

Ομιλία Προέδρου ΕΒΕΑ Γιάννη Μπρατάκου στην εκδήλωση «Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στην Ελλάδα» 22 Μαρτίου, 2022
<https://acci.gr/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B2%CE%B5%CE%B1-%CE%BA-%CE%B3%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BA-11/>

Όσο σημαντικές και αν είναι οι ιδιωτικές επενδύσεις για την οικονομία της αγοράς η ύπαρξη και ανάληψή τους εξαρτάται από πάρα πολλούς παράγοντες, όχι απαραίτητα οικονομικούς αλλά κυρίως ψυχολογικούς που διαμορφώνουν το επενδυτικό κλίμα σε μια χώρα, και οι οποίοι είναι πολύ δύσκολο να συνυπάρξουν και να δώσουν κίνητρο και θετικές προσδοκίες στους επενδυτές ώστε να αναλάβουν την υλοποίηση επενδύσεων που είναι απαραίτητες στην οικονομία, ιδιαίτερα σε εποχές ύφεσης, κρίσης και δυσπραγίας.

Αντίθετα με τις ιδιωτικές, οι δημόσιες επενδύσεις εξαρτώνται μόνο από μια απόφαση της κυβέρνησης για την ανάληψή τους και την εξασφάλιση της κατάλληλης χρηματοδότησης για την υλοποίησή τους. Η χρηματοδότηση αυτή, η οποία είναι το δυσκολότερο πρόβλημα σε μια εποχή που επιβάλλεται ο προϋπολογισμός να κλείνει με σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα, εξασφαλίζεται με την άντληση και την ολοένα και πιο πολύ αυξανόμενη απορροφητικότητα των κατάλληλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων, καθώς και από τη σύμπραξη του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα που έχει σαν αποτέλεσμα την αυξανόμενη συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στην ανάληψη δημόσιων επενδύσεων.

Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό της περιόδου των τελευταίων αυτών ετών η συνεχής αύξηση του συνόλου των επενδύσεων στην ελληνική οικονομία και η ταυτόχρονη συνεχής αύξηση της συμμετοχής των δημοσίων επενδύσεων στις συνολικές επενδύσεις που γίνονται στη χώρα. Είναι λογικό, λοιπόν, να αναμένουμε ότι σύντομα θα φανούν τα αποτελέσματα των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων της αύξησης των επενδύσεων στην παραγωγή και στο εισόδημα της ελληνικής οικονομίας.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι μέσω των δημοσίων επενδύσεων των τελευταίων ετών στηρίζονται κυρίως οι ακόλουθοι αναπτυξιακοί τομείς: μεταφορές και περιβάλλον με έργα κυρίως υποδομών, ενέργεια και επιχειρηματικότητα με έργα αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων και ενισχύσεις των ιδιωτικών επενδύσεων, ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου με δράσεις ενίσχυσης της κοινωνίας της γνώσης, καθώς επίσης υποστηρίζονται πολιτικές με χρηματοδοτήσεις από εθνικούς πόρους για έργα και δράσεις που είναι σε συνάφεια και συνέργεια με τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ώστε να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Βιβλιογραφία

- Γεωργακόπουλος Θ., Λιανός Θ., Μπένου Θ., Τσέκουρα Γ., Χατζηπροκοπίου Μ., Χρήστου Γ., 2007, *Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία*, Αθήνα: Μπένου.
- Γεωργακόπουλος Θ., 2012, *Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*, Αθήνα: Μπένου.
- Καράγιωργας Δ.Π., 1981, *Δημόσια Οικονομική 2, Οι δημοσιονομικοί θεσμοί*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κλαουδάτου Μ., 2009, *Κρατικός Προϋπολογισμός, προτάσεις για ένα μοντέλο αξιόπιστο και αποτελεσματικό*, Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- Μανώλη Π., Μαρής Γ., 2015, *Εισαγωγή στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία*, Αθήνα : Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.
- Μπαμπανάσης Στ., 2004, *Νέα διεθνής Οικονομία*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Rosen H, Gayer T., Ράπανος Β. , Καπλανόγλου Γ., 2009, *Δημόσια Οικονομική, σύγχρονη θεωρία και ελληνική πραγματικότητα*, Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- Thirlwall A.P., 2001, *Μεγέθυνση και ανάπτυξη*, έκτη αγγλική έκδοση, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσαγκαλάκης Α., Σαραϊδάρης Α., 2021, *Εμβάθυνση της Οικονομικής και νομισματικής Ένωσης, Εξελίξεις και δράσεις, μετά την έκθεση των πέντε Προέδρων*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- <https://www.ggde-espa.gov.gr/pde/>
- <https://www.mindev.gov.gr>
- <https://www.mindev.gov.gr/gia-tous-dimosious-foreis/>
- <http://www.epde.gr/liferay-portal/web/guest/10>
- <http://epa.gov.gr/>
- [\(ΦΕΚ 4347/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ 4637/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ Β' 3303/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ 5156/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ Β' 3304/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ 4451/2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ 3630/6-8-2021\)](#)
- [\(ΦΕΚ 5582 12/2021\)](#)

(ΦΕΚ 5419 11/2021)

<https://stats.oecd.org/>

<https://www.statistics.gr/>

<https://ec.europa.eu/eurostat>

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/emvanthisi.pdf>

<https://www.nomotelia.gr/photos/File/3269b-21.pdf>

https://www.minfin.gr/documents/20182/17669520/%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3+%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3_2022.pdf/7d3e933b-9f03-4eb1-80b1-01966949eb25

https://www.minfin.gr/web/guest/proupologismos?p_p_id=101_INSTANCE_qmvb5pyzdGAQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

<https://odeth.eu/>

